

Routes naar dakloosheid

Een onderzoek naar het leven en risico's bij Utrechtse (dreigend) dakloze jongeren

Rapportage Unit Epidemiologie en Informatie

GG&GD Utrecht

augustus 2013

Colofon

Uitgave

Unit Epidemiologie en informatie
GG&GD
Gemeente Utrecht
Postbus 2423
3500 GK Utrecht
030 286 3333
gggd@utrecht.nl

In opdracht van:

Afdeling MGZ
GG&GD
Gemeente Utrecht

Rapportage

Carina Ballering, Addi van Bergen

Informatie

Carina Ballering
030 – 286 3439

Foto omslag

Annet van den Akker
'Voetbalwedstrijd in het kader van de beweegweek van de GG&GD, november 2012.'

Bronvermelding

Het overnemen van gegevens uit deze publicatie is toegestaan met de bronvermelding.

Augustus 2013

Samenvatting

Eén van de hoofddoelen van het Utrechtse Stedelijk Kompas 2011–2014 is het voorkomen van dakloosheid (Van der Leer & Prins, 2011). Voor jongeren onder de 23 jaar wordt gestreefd naar een daling van twintig procent ten opzichte van 2010. De Utrechtse veldmonitor laat zien dat een derde van de daklozen die zich jaarlijks voor hulp en ondersteuning melden bij de Brede Centrale Toegang (BCT), uit jongeren bestaat. Doelstelling van dit onderzoek is een algemeen beeld geven van de jongeren, die in 2011 gemeld zijn bij de BCT in Utrecht. Daarnaast wordt specifiek gekeken naar de subgroep jonge ouders. Vervolgens worden er vanuit de beschrijving van zwerfjongeren in Utrecht en de subgroep jonge ouders aangrijpingspunten geïdentificeerd voor interventies om dakloosheid te voorkomen.

'Routes naar dakloosheid' is een kwalitatief explorerend onderzoek. Gebruik is gemaakt van BCT samenvattingen, registratiegegevens en dossierinformatie uit het Keten Registratie Informatie Systeem (KRIS). Verder zijn er een aantal interviews gehouden met trajectmanagers van zwerfjongeren.

Dit onderzoek beschrijft 131 jongeren die in 2011 voor het eerst in de BCT besproken zijn. Van de 131 jongeren zijn 69 jongeren gelabeld als dakloos (53%) en 62 jongeren als dreigend dakloos (47%).

Uit het onderzoek komt naar voren dat bij het overgrote deel van de jongeren (86%) problemen speelden in het gezin van herkomst. Ook heeft een derde van de jongeren (31%) in hun vroege jeugd (0–13 jaar) geen vaste woonplek gehad. Verder krijgt 37% van de jongeren in hun late jeugd (14–17 jaar) te maken met wisselende woonplekken. Verschillende achterliggende problemen zijn bij de groep jongeren aanwezig. Zo heeft 25% een verstandelijke beperking, 77% psychosociale klachten en 54% psychiatrische problematiek. Het merendeel van de jongeren (72%) is bekend met hulpverlening. Hierbij ging het vooral om hulp en voorzieningen die onder Jeugdzorg vallen.

Het meeste kwam voor dat jongeren gingen zwerven vanuit het ouderlijk huis (42%), meestal naar aanleiding van conflicten (38%). 22% werd dakloos na verblijf in een instelling en 20% na zelfstandig of met een partner gewoond te hebben. De meeste jongeren die dreigend dakloos zijn wonen op dat moment bij familie, een kwart van hen is inwonend met een kind of zwanger.

Op basis van de opvoedsituatie en problematiek van de jongeren kunnen in Utrecht vijf profielen onderscheiden worden. De twee grootste groepen bestaan uit jongeren die opgroeiden in een gezin met multiproblematiek (38%) en jongeren met psychiatrische stoornissen en/of cognitieve beperkingen die opgroeiden in relatief stabiele gezinnen (33%).

Binnen dit onderzoek is ook ingezoomd op een subgroep (dreigend) dakloze jongeren, namelijk de jonge ouders. 21% van de (dreigend) dakloze jongeren had een kind of was in verwachting. De voorgeschiedenis van de jonge ouders lijkt niet veel te verschillen van de andere jongeren die zich in 2011 gemeld hebben bij de BCT.

Samen met Maatschappelijke Ontwikkeling zijn aangrijpingspunten voor interventies om dakloosheid te voorkomen geformuleerd en voorgelegd aan trajectmanagers. In deze aangrijpingspunten is vooral gekeken naar de rol die (de in ontwikkeling zijnde) buurtteams kunnen spelen in de toekomst. Er is met name ingegaan op de eventuele samenwerkingsrelaties met Jeugdzorg, jongerenwerk, Jeugdgezondheidszorg en scholen. Uit de interviews met trajectmanagers komen aandachtspunten naar voren in deze eventuele samenwerkingsrelaties als: jongeren hebben veel verschillende woonplekken, hoe kan de continuïteit gewaarborgd worden bij verhuizing buiten de wijk of stad en weer terug en bij deze gezinnen/jongeren kan er sprake zijn van zorgmijndend gedrag. Ook zijn aangrijpingspunten geformuleerd als het eenvoudiger maken van grijs wonen, overkoepelende regie en afstemming van zorg en hulpverlening aan (dreigend) dakloze jongeren, meer woon- en opvangplekken, terugvalbegeleiding, preventie van zwangerschap op jonge leeftijd en voorkomen van transgenerationale overdracht.

Tot slot kan geconcludeerd worden dat de groep jongeren die in 2011 aangemeld is bij de BCT een groep is met overwegend zware problematiek, zij zijn bij de BCT op de juiste plek. Positief is dat voor bijna de helft van de jongeren preventief een BCT aanvraag wordt gedaan, dus op het moment van dreigende dakloosheid.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
2	Methoden	5
	2.1 Dataverzameling	5
	2.2 Data-analyse	7
3	Resultaten – Dakloze en dreigend dakloze jongeren in Utrecht	9
	3.1 Sociaal demografische kenmerken van jongeren	9
	3.2 Risicofactoren voor (dreigende) dakloosheid	11
	3.3 Hulpverleningsgeschiedenis	18
	3.4 Situatie bij dakloos raken	22
	3.5 De situatie op verschillende leefgebieden bij (dreigend) dakloze jongeren	30
	3.6 Profielen dakloze en dreigend dakloze jongeren	33
4	Resultaten – Jonge ouders in Utrecht	39
	4.1 Sociaal demografische kenmerken van jonge ouders	39
	4.2 Levensgebeurtenissen en bekendheid met hulpverlening	40
	4.3 Reden van (dreigende) dakloosheid	42
	4.4 Huidige situatie van jonge ouders	44
5	Aangrijpingspunten	47
	5.1 Samenwerking tussen buurtteams en Jeugdzorg	47
	5.2 Samenwerking tussen buurtteams en jongerenwerk	48
	5.3 Samenwerking tussen buurtteams en jeugdgezondheidszorg en scholen	48
	5.4 Aanpak van grijs wonen	49
	5.5 Overkoepelende regie en afstemming	49
	5.6 Meer woon- en/of opvangplekken	50
	5.7 Terugvalbegeleiding	50
	5.8 Preventie van zwangerschap	50
6	Conclusie	51
	Literatuur	53
	Bijlage 1	55
	Bijlage 2	57

1 Inleiding

Het voorkomen van dakloosheid is een van de hoofddoelen van het Utrechtse Stedelijk Kompas 2011– 2014 (Van der Leer & Prins, 2011). Het streven is de instroom van nieuwe dakloze cliënten in 2014 te laten dalen met tien procent ten overstaan van 2010. Voor jongeren jonger dan 23 jaar zijn de doelen nog ambitieuzer en wordt gestreefd naar een daling met twintig procent ten opzichte van 2010. Jongeren vormen ook getalsmatig een belangrijke doelgroep. De Utrechtse veldmonitor laat zien dat een derde van de daklozen die zich jaarlijks voor hulp en ondersteuning melden bij de Brede Centrale Toegang (BCT), uit jongeren bestaat. In 2010 betrof het 148 dakloze jongeren, in 2011 132. Ongeveer de helft van hen werd dakloos na zelf het (ouderlijk) huis te hebben verlaten, meestal vanwege conflicten met ouder(s)/verzorger(s) en in mindere mate in verband met huiselijk geweld, relatie problemen of andere redenen (Plantinga, Vleems & Van Bergen, 2012). Daarnaast meldden zich in 2011 nog een onbekend aantal jongeren die dreigend dakloos waren.

Risicofactoren voor dakloosheid liggen in de opvoeding, het gezin, de omgeving, bij de jongere zelf en in structurele factoren zoals armoede, werkloosheid en huisvesting (Bergen, 2010; Menezes, 2010). De belangrijkste risicofactoren zijn mishandeling/misbruik en het opgroeien in een tehuis of pleeggezin. Veel van de risicofactoren spelen niet alleen een rol bij het ontstaan van dakloosheid, maar ook bij andere problemen en stoornissen (multifinaliteit). Risicofactoren komen bij (relatief) grote groepen jongeren voor, waarvan slechts een beperkt aantal dakloos zal worden. Om gericht dakloosheid te voorkomen of verminderen, wordt daarom gepleit voor een aanpak gericht op jongeren die daadwerkelijk dakloos dreigen te worden of dit al zijn (Randall, 1999; Pillinger, 2007; Culhane, 2011).

Doelstelling

De eerste doelstelling van dit onderzoek is het krijgen van een algemeen beeld van de zwerfjongeren die zich melden in Utrecht bij de BCT. De tweede doelstelling is om in te zoomen op de subgroep jonge ouders. Vervolgens willen wij vanuit de beschrijving van zwerfjongeren in Utrecht en de subgroep jonge ouders aangrijpingspunten identificeren voor interventies om dakloosheid te voorkomen. Zwerfjongeren zijn een moeilijk grijpbare groep, omdat ze, in tegenstelling tot volwassen daklozen, nauwelijks gebruik maken van de nachtopvang en weinig op straat slapen. Zij verblijven vaak bij vrienden of kennissen of in het grijs wonen circuit¹. De focus van het onderzoek ligt op de risicofactoren in de jeugd, op contacten met de hulpverlening in de jeugd en het moment waarop de jongere het huis of de oorspronkelijke woonsituatie (dreigt) te verlaten, gaat zwerven en dakloos wordt.

¹ Met grijs wonen wordt bedoeld dat jongeren wonen op een adres waar zij zich niet kunnen inschrijven in de Gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens (Gba). Zij staan dan niet in het Gba of op een ander adres ingeschreven (<http://www.klientenraad.com/Beleidsregels-bijstandsuitkering-Utrecht/802-wij-domicilie-en-grijs-wonen.html>).

Doelgroepomschrijving

De onderzoekspopulatie bestaat uit alle jongeren, waarvoor in 2011 een aanvraag bij de BCT is gedaan. Een BCT aanvraag is een aanvraag voor gemeentelijke of AWBZ gefinancierde zorg of hulpverlening. Hierbij is de leeftijdsgrens tot 23 jaar aangehouden, op het moment van bespreking in de BCT jeugdtafel. Gekozen is voor de leeftijdsgrens tot 23 jaar, omdat in de definitie van zwerfjongeren (Rouvoet, 2010) ook uitgegaan wordt van deze grens.

In Utrecht kan er alleen een BCT aanvraag gedaan worden voor mensen die vallen onder de Openbare Geestelijke Gezondheidszorg (OGGz). In Utrecht behoren mensen tot de OGGz-doelgroep als:

- zij 18 jaar of ouder zijn en problemen hebben op meerdere levensgebieden zoals (dreigende) dakloosheid, tekortschietende zelfzorg, overlastgevend gedrag of problematische schulden;
- er bij hen minimaal psychiatrie en/of verslaving, cognitieve problematiek of inadequaate copinggedrag aanwezig is;
- zij zorgmijddend gedrag vertonen of de weg naar de hulpverlening niet kunnen vinden;
- en zij zorg nodig hebben die binnen de reguliere hulpverlening niet geboden wordt. (Bergen, 2010)

Vraagstelling

De vragen die in dit onderzoek beantwoord zullen worden over de groep jongeren waarvoor in 2011 een BCT aanvraag is gedaan zijn:

1. Hoeveel nieuwe dakloze en dreigend dakloze jongeren werden in 2011 gemeld bij de BCT? Wat zijn de sociaal demografische kenmerken?
2. Welke problemen waren aanwezig in hun jeugd in het gezin, de opvoeding, de omgeving en/of de jongere zelf? Waren er contacten met de hulpverlening?
3. Hoeveel jongeren hebben het ouderlijk huis of de oorspronkelijke woonsituatie verlaten? Wat was de aanleiding? Waar verblijven zij nu en hoe zijn zij de BCT terecht gekomen?
4. Wat is er bekend over de verschillende leefgebieden van dakloze en dreigend dakloze jongeren op het moment van de BCT aanvraag?
5. Zijn er profielen te onderscheiden op basis van bijvoorbeeld verblijfplaatsen, risicofactoren in gezin, de opvoeding of problematiek van de jongere zelf? Wat zijn de kenmerken van de verschillende groepen?

De vragen die in dit onderzoek beantwoord zullen worden over de subgroep jonge ouders:

6. Hoeveel jonge ouders werden in 2011 gemeld bij de BCT? Wat zijn de sociaal demografische kenmerken?
7. Welke levensgebeurtenissen hebben jonge ouders meegemaakt en waren zij al bekend bij de hulpverlening?
8. Wat is de reden van aanmelding bij de BCT van jonge ouders? En hoe zijn zij hier terecht gekomen?

9. Wat is de situatie waarin jonge ouders op het moment van de BCT aanvraag verkeren? En zijn er verschillen tussen de subgroep jonge ouders en totale groep (dreigend) dakloze jongeren?

10. Welke aangrijpingspunten zijn er voor interventies om dakloosheid te voorkomen?

2 Methoden

In dit hoofdstuk wordt beschreven welke data en methoden gebruikt zijn bij dit onderzoek en hoe deze geanalyseerd zijn. In paragraaf 2.1 wordt ingegaan op de dataverzameling en in paragraaf 2.2 op de data-analyse.

2.1 Dataverzameling

'Routes naar dakloosheid' is een kwalitatief explorierend onderzoek.

Allereerst is er geprobeerd een algemeen beeld te krijgen van de groep jongeren, waarvoor in 2011 een BCT aanvraag is gedaan. Vervolgens is er bij de subgroep jonge ouders verdiepend dossieronderzoek gedaan. Tot slot zijn de voorlopige resultaten voorgelegd aan zes trajectmanagers. Ook is aan hen gevraagd waar mogelijke aangrijpingspunten liggen voor beleid ter preventie van (dreigende) dakloosheid bij jongeren.

Gebruikte data in onderzoek naar gehele groep jongeren

Om een jongere aan te kunnen melden bij de BCT is het vereist een aantal vragen in het KRIS in te vullen. Daarnaast wordt aan trajectmanagers gevraagd een samenvatting toe te voegen, waarin beknopt het levensverhaal van de jongere beschreven staat en de reden van aanmelding bij de BCT. In het onderzoek bij de gehele groep jongeren zijn de BCT samenvattingen gebruikt om een algemeen beeld te krijgen van de jongeren waarvoor in 2011 een BCT aanvraag is gedaan. Voor de sociaal demografische kenmerken van de jongeren en aanvullende informatie zijn registratiegegevens uit het Keten Registratie Informatie Systeem (KRIS) geraadpleegd en/of dossierinformatie.

Vanuit het KRIS zijn alle samenvattingen van jongeren die in 2011 bij de BCT jeugdtafel besproken zijn opgevraagd. Dit resulteerde in 224 BCT samenvattingen. Inclusiecriteria waren dat de jongeren jonger waren dan 23 jaar, dakloos of dreigend dakloos en dat het in 2011 de eerste keer was dat zij besproken werden bij de BCT jeugdtafel. Exclusiecriteria waren samenvattingen waarbij het ging om een BCT vervolgaanvraag voor zorg, jongeren van 23 jaar of ouder, jongeren die al eerder in 2011 besproken waren bij de BCT jeugdtafel en jongeren met een samenvatting met te weinig bruikbare informatie. In tabel 1 staan de kenmerken van de 224 samenvattingen weergegeven.

Tabel 1: BCT samenvattingen 2011		
Kenmerken van jongeren	Aantal	Percentage
Geïnccludeerd		
Dakloze jongeren	69	31%
Dreigend dakloze jongeren	62	28%
Geëxcludeerd		
Vervolgaanvraag voor zorg	44	20%
Jongeren zijn 23 jaar of ouder	15	7%
Jongeren die eerder besproken zijn in 2011 bij de BCT tafel	30	13%
Samenvatting bevat te weinig informatie	4	2%
Totaal	224	101%

Van de 224 samenvattingen uit 2011 waren 69 jongeren dakloos en 62 jongeren dreigend dakloos. Deze jongeren zijn geïnccludeerd in het onderzoek. De overige samenvattingen voldeden aan één van de exclusiecriteria.

In een vergelijkbaar onderzoek in Amsterdam zijn 173 jongeren meegenomen, die zich in 2010 gemeld hebben bij de Amsterdamse veldtafel jeugd. (De Wit, Segeren, Van Husen & Fransen, 2012)

Het label dakloos of dreigend dakloos is gegeven op basis van informatie in de BCT samenvatting. Jongeren hebben het label 'dakloos' gekregen als zij voldeden aan de definitie voor feitelijke dakloosheid (Rouvoet, 2010). De jongeren die het label 'dreigend dakloos' gekregen hebben zijn jongeren die op het moment van de BCT aanvraag wel ergens wonen/verblijven, maar waarbij de situatie onhoudbaar dreigt te worden.

Gebruikte data in onderzoek naar de subgroep jonge ouders

Bij de subgroep jonge ouders is verdiepend dossieronderzoek gedaan. Van de 131 jongeren, waren 27 jongeren (aanstaand) vader of moeder. Jongeren zijn gelabeld als 'jonge ouder' als zij één of meerdere kinderen hadden of in verwachting waren op het moment van de BCT aanvraag.

Van alle 27 jonge ouders was er meer informatie beschikbaar, dan alleen de samenvatting voor de BCT vergadering. Het verschilde per jongere waar deze informatie uit bestond.

Bij 25 jongeren was een verslag met achtergrondinformatie toegevoegd bij de BCT aanvraag. Bij vijf jongeren een onderzoeksverslag en bij vier jongeren een hulpverleningsverslag. Drie jongeren hadden zelf een brief geschreven waarin zij hun situatie schetste en om hulp vroegen. Bij twee jongeren was het Bureau Jeugdzorg verslag van hun kind(eren) toegevoegd.

Voor de sociaal demografische kenmerken van de jongeren en aanvullende informatie zijn registratiegegevens uit het Keten Registratie Informatie Systeem (KRIS) geraadpleegd.

Gesprekken trajectmanagers

Met zes trajectmanagers, die allemaal werken met (dreigend) dakloze jongeren in Utrecht, zijn gesprekken gevoerd over de voorlopige resultaten van dit onderzoek. Ook zijn aan hen ideeën over aangrijpingspunten voor beleid ter preventie van (dreigende) dakloosheid bij jongeren voorgelegd. Daarnaast is aan hen gevraagd of zij nog andere ideeën hadden. Trajectmanagers waren werkzaam bij: MEE, ACT team, Stade Back Up, UMC Cabrioteam, Amerpoort en De Dijk.

2.2 Data-analyse

Data-analyse bij gehele groep jongeren

Met het kwalitatieve onderzoeksprogramma MAXqda zijn de 131 samenvattingen handmatig gecodeerd. Er is gekeken naar de route die een jongere afgelegd heeft naar (dreigende) dakloosheid en hoe zijn/haar situatie nu is. Voor de volgende elementen op de route naar dakloosheid was specifiek aandacht tijdens de codering: levensgebeurtenissen, woonsituatie in het verleden en hulpverlening in het verleden. Bij de codering van de huidige situatie is onder andere gekeken naar de huidige verblijfplaats en de aanvrager bij de BCT.

In bijlage 1 staat de codeboom die gebruikt is bij de analyse van de BCT samenvattingen.

Data-analyse bij de subgroep jonge ouders

Uit de beschikbare dossiers van jonge ouders is handmatig informatie gerangschikt over levensgebeurtenissen, hulpverleningsgeschiedenis en de reden van aanmelding bij de BCT. Ook is gekeken naar de motivatie van de zwangerschap en hun relatie met de andere ouder van het kind.

3 Resultaten

Dakloze en dreigend dakloze jongeren in Utrecht

In dit hoofdstuk worden de resultaten beschreven voor de dakloze en dreigend dakloze jongeren in Utrecht die zich in 2011 gemeld hebben bij de BCT. In paragraaf 3.1 zal ingegaan worden op de sociaal demografische kenmerken van de jongeren. De risicofactoren voor (dreigende) dakloosheid worden beschreven in paragraaf 3.2. In paragraaf 3.3 wordt ingegaan op de hulpverleningsgeschiedenis van de jongeren. De situatie van jongeren op het moment dat zij dakloos raken wordt belicht in paragraaf 3.4. Vervolgens wordt in paragraaf 3.5 ingegaan op de situatie van jongeren op verschillende leefgebieden bij (dreigende) dakloosheid. Tot slot worden in paragraaf 3.6 verschillende profielen beschreven van (dreigend) dakloze jongeren in Utrecht.

3.1 Sociaal demografische kenmerken van jongeren

Belangrijkste punten 3.1:

- In 2011 hebben 131 jongeren zich gemeld bij de BCT in Utrecht.
- Van de 131 jongeren waren op basis van informatie uit de BCT samenvatting 69 jongeren dakloos (53%) en 62 jongeren dreigend dakloos (47%).
- In vergelijking met volwassenen zijn er onder jongeren relatief veel vrouwen die (dreigend) dakloos zijn.
- De leeftijd van jongeren die zich melden bij de BCT is gelijkmatig verdeeld (18–22 jaar).
- 104 jongeren zijn geboren in Nederland.
- 43% van de jongeren heeft als hoogst genoten opleiding HAVO/MBO.
- 14% van de jongeren heeft speciaal onderwijs gevolgd.

In 2011 hebben 131 dakloze en dreigend dakloze jongeren zich gemeld bij de BCT in Utrecht. Hiervan waren 69 jongeren dakloos (53%) en 62 jongeren dreigend dakloos (47%).

Geslacht

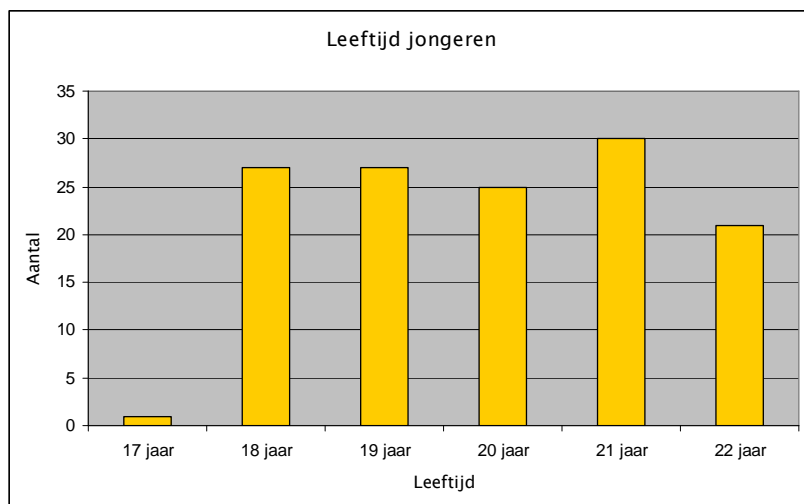
De groep van 131 jongeren bestond uit 71 mannen (54%) en 60 vrouwen (45%). Deze groepen zijn gelijk verdeeld onder dakloze en dreigend dakloze jongeren. Er zijn 37 mannen en 32 vrouwen dakloos. Er zijn 34 mannen en 28 vrouwen dreigend dakloos.

Uit de veldmonitor in 2011 blijkt dat er ten opzichten van volwassenen onder jongeren meer vrouwen zijn ingestroomd in Utrecht: 42% van de ingestroomde dakloze jongeren was vrouw en 29% van de ingestroomde dakloze volwassenen was vrouw. (Plantinga et al., 2012)

De verdeling tussen mannen en vrouwen onder zwerfjongeren in Utrecht is vergelijkbaar met de zwerfjongeren in Amsterdam. In Amsterdam is 51% van de jongeren man en 49% van de jongeren vrouw. (De Wit et al., 2012)

Leeftijd

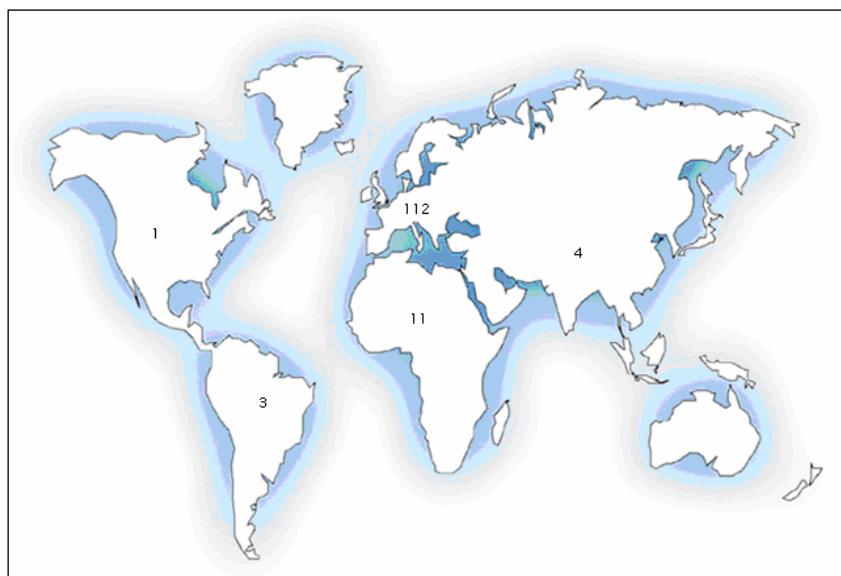
In figuur 1 staan de leeftijden van de jongeren weergegeven. De verschillende leeftijden waren redelijk gelijkmatig verdeeld. De meeste jongeren waren 21 jaar. Er was één jongere van 17 jaar. Op een enkeling na zijn alle jongeren 18 jaar of ouder als er voor hen een aanvraag wordt gedaan bij de BCT.

Figuur 1 Leeftijd van jongeren

Geboorteland

De jongeren komen uit heel diverse werelddelen. In figuur 2 staat per werelddeel aangegeven hoeveel jongeren daar geboren zijn. Van de 112 jongeren uit Europa zijn 104 jongeren in Nederland geboren. In bijlage 2 staat in tabel 2 gedetailleerder beschreven in welk land de jongeren geboren zijn.

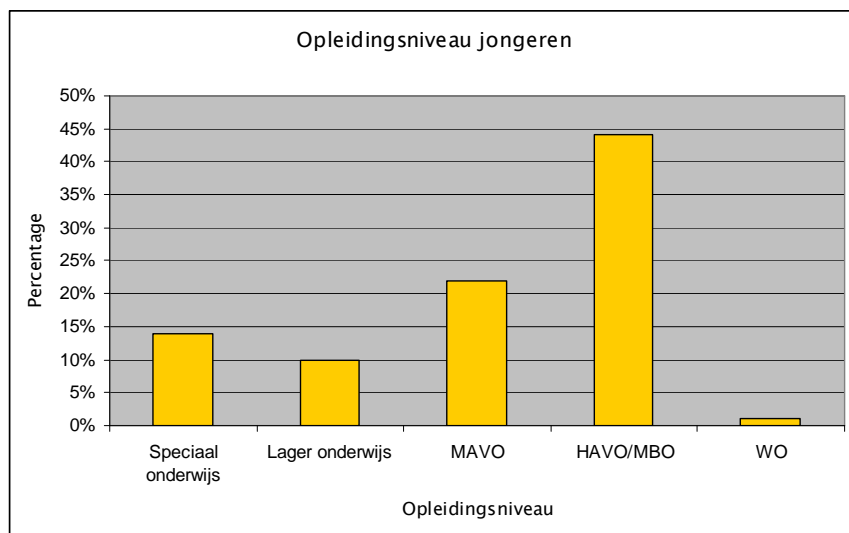

Figuur 2 Geboorteland van jongeren per werelddeel

Opleidingsniveau

In figuur 3 staat het opleidingsniveau van de jongeren weergegeven. De meeste jongeren hebben als hoogst genoten opleiding HAVO/MBO (43%). 14% van de jongeren heeft speciaal onderwijs gevolgd en 10% van de jongeren heeft lager onderwijs als hoogst genoten opleiding. Voor 4% van de jongeren is aangegeven dat zij geen opleiding hebben gevolgd en van 5% van de jongeren is het onbekend.

In vergelijking met een onderzoek in Amsterdam naar het voortraject van zwerfjongeren, bestaat de Utrechtse groep jongeren uit relatief veel jongeren die speciaal onderwijs als hoogst genoten opleiding hebben. In Utrecht is dat 14%, in Amsterdam is dat 2,8%. (De Wit et al., 2012)

Figuur 3 Opleidingsniveau van jongeren

Een trajectmanager geeft aan dat haar inschatting is dat het percentage jongeren dat speciaal onderwijs heeft gevolgd hoger is. *'Ik vraag mij af of speciaal onderwijs wel altijd goed uitgevraagd is. Het komt regelmatig voor dat jongeren niet meer precies weten wat voor soort onderwijs zij hebben gevolgd.'*

3.2 Risicofactoren voor (dreigende) dakloosheid

Er is al veel bekend over risicofactoren voor dakloosheid. In het themarapport voor de volksgezondheidsmonitor Utrecht; Zorg voor sociaal kwetsbaren worden de volgende risicofactoren in de jeugd benoemd voor het ontstaan van dakloosheid later (Van Bergen et al., 2010):

- *Opvoeding en relatie met ouders:* verstoorde hechttingsrelaties, intense familieconflicten, mishandeling en misbruik, verlies van vertrouwen in één of beide ouders,
- *Gezinssamenstelling en stabiliteit:* afwezigheid vader, jonge moeder, persoonlijke problemen ouders, oudste in groot gezin, regelmatige veranderingen van woonadres, scheiding en verandering in gezinssamenstelling (met name stiefouder bij oudere jongeren en jongens).
- *Opgroeien buiten het eigen gezin:* opgroeien in een pleeggezin, geschiedenis van staatsinterventie of uithuisplaatsing.

- *School en vrienden*: gepest worden, spijbelen, slechte schoolprestatie, vroegtijdig schoolverlaten en negatieve invloed vrienden.
- *Individuele kenmerken*: doormaken van trauma/ingrijpende gebeurtenis, posttraumatische stressstoornis (PTTS), gedragsproblemen, depressie, psychosen en drugsgebruik.

Risicofactoren die daarnaast onder Nederlandse zwerfjongeren veel voorkomen zijn laag intellectueel functioneren, uithuwelijking, problemen rondom seksualiteit en zwangerschap en migratieachtergrond.

In dit huidige onderzoek zijn van 131 jongeren de BCT samenvattingen op een kwalitatieve manier onderzocht. Hierbij is over verschillende risicofactoren informatie naar voren gekomen en in kaart gebracht. Er wordt in deze paragraaf beschreven wat er bij deze groep jongeren bekend is over problemen in het gezin waaruit zij komen en de woonsituatie in hun jeugd. Ook wordt ingegaan op jongeren die geëmigreerd zijn naar Nederland en individuele kenmerken van jongeren die een rol kunnen spelen in het risico op dakloosheid.

Belangrijkste punten 3.2:

- Bij 86% van de jongeren speelden problemen in het gezin van herkomst. Bij de helft ging het hierbij om een cumulatie van problematiek.
- 31% van de jongeren heeft in hun vroege jeugd (0–13 jaar) geen vaste woonplek gehad. Deze jongeren hebben onder andere te maken gehad met uithuisplaatsingen, veel verhuisd zijn tussen gescheiden ouders en het wonen bij verschillende familieleden.
- Van de 63 jongeren die in hun vroege jeugd wel een vaste woonplek hadden, krijgt 37% in hun late jeugd (14–17 jaar) te maken met wisselende woonplekken.
- Het niet hebben van een vaste woonplek in de vroege jeugd ging op een enkeling na samen met problemen in het gezin van herkomst.
- Zevenentwintig jongeren die zich in 2011 gemeld hebben bij de BCT zijn naar NL geëmigreerd. Hiervan zijn drie jongeren via mensenhandel in Nederland gekomen, twee via adoptie en zeven als asielzoeker.
- Van de jongeren heeft 25% een verstandelijke beperking, 77% psychosociale klachten en 54% psychiatrische problematiek. Daarnaast is er een vermoeden bij 7% voor een verstandelijke beperking en bij 25% voor psychiatrische problematiek waarvoor nog geen diagnose is gesteld.

Problemen in het gezin van herkomst

Bij 113 van de 131 jongeren (86%) blijkt uit de samenvattingen en/of dossierinformatie dat er problemen speelden in het gezin waarin de jongere is opgegroeid, het gezin van herkomst. In afbeelding 1 is te zien welke problemen er beschreven stonden. Bij 57 jongeren is er sprake van een cumulatie van problematiek. Bij deze jongeren speelden in hun jeugd onder andere huiselijk geweld, psychische en/of fysieke mishandeling en affectieve en/of pedagogische verwaarlozing. In een aantal samenvattingen wordt gesproken over multiprobleemgezinnen² en ook wordt in een aantal samenvattingen beschreven dat alle kinderen uit het gezin uit huis zijn geplaatst.

² Kenmerkend voor multiprobleemgezinnen is dat ze zowel problemen hebben in het gezin als problemen met de hulpverlening (<http://www.nji.nl/smartsite.dws?id=109644>).

Daarnaast worden persoonlijke problemen van ouders omschreven als verslaving, psychische problemen en contact met politie/justitie. Verder wordt in samenvattingen beschreven dat jongeren een belastende voorgeschiedenis hebben of traumatische gebeurtenissen hebben meegemaakt in hun jeugd.

Man (21 jaar) :

Cliënt groeide op in een éénouder gezin (moeder en broer), waarin de opvoeding zich kenmerkte door discontinuïteit en conflicten. Zijn vader woont in Amerika en heeft geen aandeel in de opvoeding gehad. Bureau Jeugdzorg was bij zijn situatie betrokken en uithuisplaatsingen werden gerealiseerd.

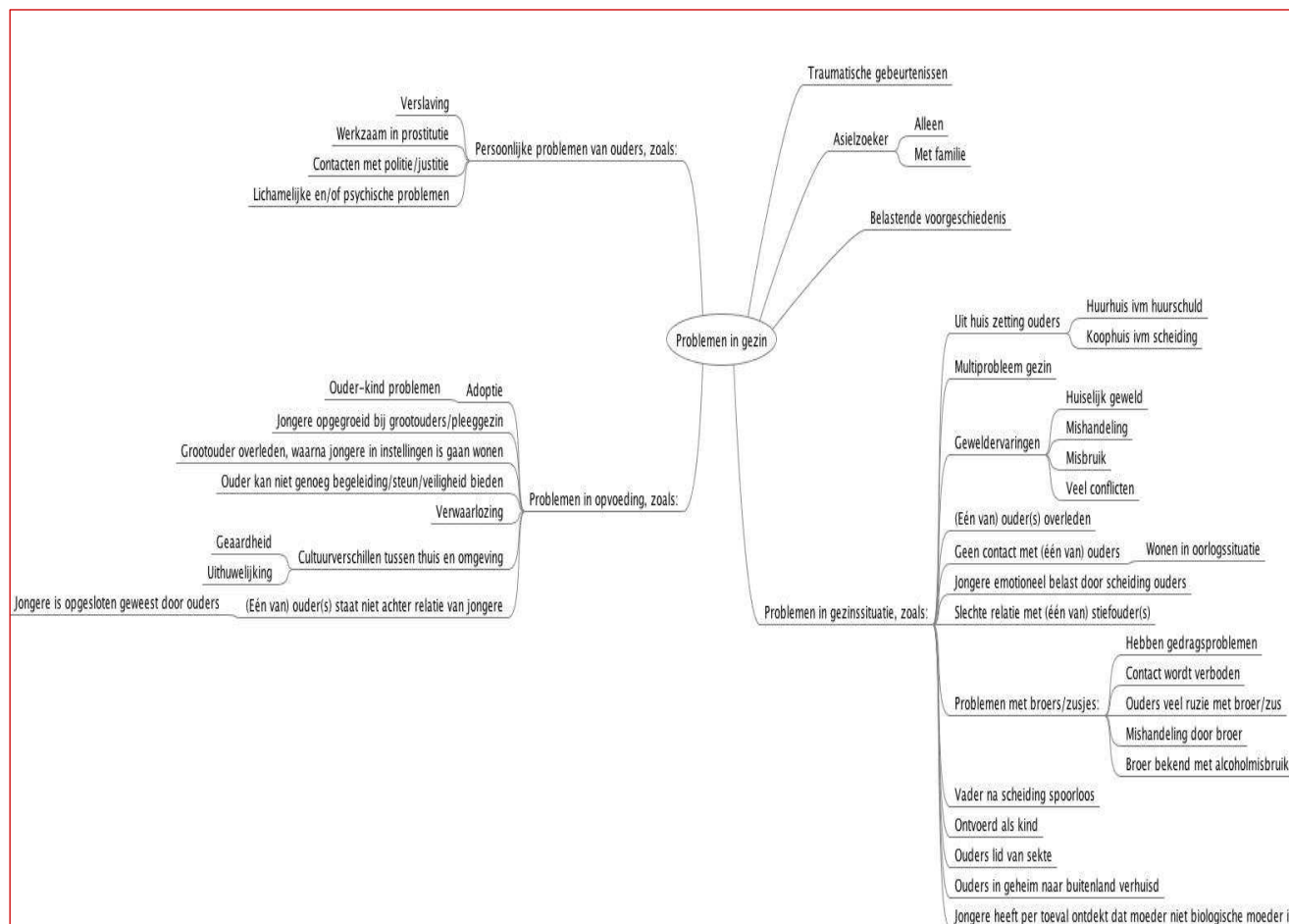
Vrouw (19 jaar) :

Vanaf driejarige leeftijd staat cliënte onder toezicht van Bureau Jeugdzorg en had een voogd tot een half jaar geleden. Cliënte is verslaafd geboren (ouders verslaafd aan harddrugs, moeder in de prostitutie). Ging op éénjarige leeftijd bij haar grootouders wonen waar ze bleef tot ze zestien jaar was. Ze liep hier weg en toonde zich moeilijk begeleidbaar.

In een gesprek vertelt een trajectmanager over een jongere die bij hen aangeklopt heeft voor hulp: *'Van de week een jongen die was uit een verkrachting geboren, nou dan begint het goed zeg maar, hij is het grootste boefje uit de buurt, maar er zit wel een context achter natuurlijk.'*

Bij 56 jongeren blijkt uit de samenvatting geen cumulatie van problematiek in het gezin van herkomst, maar werden er wel problemen vermeld over de situatie in hun jeugd. Deze problemen staan ook vermeld in afbeelding 1.

Van zestien jongeren is onbekend of er problemen speelden in het gezin van herkomst. Van twee jongeren staat in het dossier beschreven dat zij hun jeugd als prettig hebben ervaren.

Afbeelding 1 Problemen in gezin van herkomst. NB In één gezin kunnen meerdere problemen spelen

Geen vaste woonplek in vroege jeugd (0–13 jaar)

Een derde van de jongeren heeft in hun vroege jeugd geen vaste woonplek gehad. Bij 40 jongeren (31%) staat in de samenvatting of het dossier vermeld dat zij in hun vroege jeugd (van 0–13 jaar) op verschillende plekken hebben gewoond. Het ging hierbij om uit huis plaatsingen, veel verhuisd zijn bijvoorbeeld tussen gescheiden ouders, om het wonen bij verschillende familieleden (bijvoorbeeld grootouders of ooms en tantes) en jongeren die op jonge leeftijd als asielzoeker naar Nederland kwamen en dakloze gezinnen. Er waren 63 jongeren (48%) die wel een vaste woonplek hadden in hun vroege jeugd en van 28 jongeren (21%) is dit onbekend.

Vrouw (19 jaar) :

Sinds haar elfde levensjaar heeft cliënte geen vaste leefomgeving gekend en woonde ze perioden bij haar grootouders, bij haar vader en bij haar moeder en stiefvader.

Man (22 jaar) :

Vanaf zijn negende heeft cliënt in verschillende instellingen gewoond waaronder Groot Emmaüs. Hij komt uit een gezin waarin zijn moeder bekend is met cognitieve problematiek en zijn vader bekend is in een circuit van randcriminaliteit.

Vrouw (20 jaar) :

Clïente heeft in haar leven vijf maal een uithuis zetting meegemaakt doordat haar moeder geen huur betaalde. Dit zijn voor cliënte traumatische ervaringen zijn geweest.

Een trajectmanager geeft in het gesprek aan: *'Het merendeel van jongeren die ik spreek komt uit een instabiele woonsituatie. Ze komen bijna altijd uit gebroken gezinnen, vaak tijdje bij verschillende ouders gewoond. Vaak uit huis geplaatst geweest, soms voor korte tijd.'*

Van de 40 jongeren die geen vaste woonplek hadden in hun vroege jeugd, was er bij 39 jongeren ook sprake van problemen in het gezin van herkomst. Van één jongere was dit onbekend.

Geen vaste woonplek late jeugd (14–17 jaar)

Van de 91 jongeren die in hun vroege jeugd wel een relatief vaste woonplek hadden of van wie dit onbekend is, is in de samenvatting en of het dossier te zien dat 23 jongeren (21%) in de leeftijd van 14–17 jaar geen vaste woonplek meer heeft. Deze jongeren kregen vanaf hun veertiende of later te maken met uit huis plaatsingen of wisselende woonplekken bij familie of in instellingen.

Vrouw (18 jaar) :

Clïente heeft drie jaar geleden met haar moeder in verschillende crisisopvangcentra gezeten, waarna ze aansluitend een woning kregen. Clïente kreeg conflicten met haar moeder en kwam in het meidenuis terecht. Na terugkeer en enkele maanden thuis, waarin sprake was van verbetering, besloot moeder als gevolg van overbelasting en vermoedens van middelengebruik dat ze het huis uit moest en er volgde intake bij OPL Lijn 5.

Migratie

Migratie is een van de risicofactoren voor dakloosheid. Naast veranderingen in de fysieke en sociale omgeving spelen hier ook culturele verschillen een rol en mogelijk negatieve ervaringen in het land van herkomst of als gevolg van het migratieproces.

Van de 131 aangemelde jongeren zijn in totaal 27 jongeren buiten Nederland geboren. Drie jongeren zijn via mensenhandel in Nederland gekomen. Dit zijn drie jonge vrouwen, waarvan twee uit Sierra Leone en één uit Nigeria. Deze vrouwen zijn alle drie in Nederland in de prostitutie terecht gekomen en daaruit ontsnapt door te vluchten, waarna zij, via de politie, in opvanghuizen terecht zijn gekomen.

Vrouw (18 jaar) :

Clïente is via, via naar Nederland gekomen en werd slachtoffer van mensenhandel. Heeft vervolgens gedwongen in prostitutie gewerkt in het noorden van het land. Clïente was zwanger en is gevlucht uit haar situatie en bij de politie terecht gekomen.

Zeven jongeren zijn als asielzoeker naar Nederland gekomen. Deze jongeren zijn geboren in Irak (2), Soedan (1), Somalië (1), Afghanistan (1), Ghana (1) en Guinee (1). Vier van hen zijn als kind met hun ouders mee naar Nederland gekomen. Drie jongeren, twee mannen en een vrouw, zijn alleen als asielzoeker naar Nederland gekomen. Na de asielperiode, lukte het hen niet zelfstandig te functioneren in de Nederlandse maatschappij.

Man (22 jaar) :

Cliënt is geboren in Somalië en op zesjarige leeftijd met moeder en broertjes naar Nederland gekomen. Zijn vader kwam twee jaar later naar Nederland en het gezin heeft gedurende acht jaar in een asielzoekerscentrum gewoond voordat het zelfstandige huisvesting kreeg.

Man (21 jaar) :

Alleenstaande man die in Nederland verblijft na zijn vlucht uit Soedan. Hij voelt zich eenzaam en verdrietig maar is desondanks zeer gemotiveerd met een opleiding bezig. Hij is echter nog niet voldoende wegwijs in de Nederlandse samenleving en is hierin eerder, naar vermoeden onvoldoende in begeleid.

Twee jongeren zijn geadopteerd, uit Colombia en Brazilië. Er is bij hen sprake van traumatische ervaringen in de vroege jeugd. Beide jongeren ontwikkelden ernstige psychische problemen, waarvoor zij moeilijk te behandelen zijn.

Drie jongeren zijn in de loop van hun jeugd bij familieleden (vader of opa) in Nederland gaan wonen. In alle gevallen leverde dit instabiele situaties op, waarbij de jongere bij verschillende familieleden verbleef, wegliep en in kamertrainingscentrum of tehuis verbleef.

Vrouw (18 jaar) :

Cliënte is vier jaar geleden naar Nederland gekomen om bij haar vader te gaan wonen. Het klikte niet met de nieuwe gezinssituatie wat tot spanningen leidde. Op haar zestiende is cliënte van huis weggelopen.

Vijf jongeren zijn op jonge leeftijd (3-7 jaar) met het gezin naar Nederland gekomen. Bij vier van hen speelt de migratie achtergrond een rol in de vorm van trauma, ouders die de opvoeding niet aan kunnen, weggelopen in verband met angst voor uithuwelijking of niet accepteren van homoseksuele geaardheid.

Vrouw (21 jaar) :

Daarnaast grote culturele verschillen tussen de wereld van school en thuis. Cliënte is begin dit jaar van huis weggelopen (o.a. uit angst uitgetrouwlijkt te worden) en is via diverse omzwervingen bij Vieja terechtgekomen.

Van zeven jongeren is onbekend, wanneer en met wie zij in Nederland zijn gekomen. Bij deze groep lijkt de migratieachtergrond geen rol te spelen in de ontstane problemen.

Individuele factoren

Naast risicofactoren in gezin en opvoeding spelen ook individuele kenmerken van de jongeren een rol in het risico op dakloosheid. In tabel 3 staan de achterliggende problemen van de jongeren vermeld zoals die geregistreerd staan in het KRIS. Deze worden bij de BCT aanmelding door de aanmelder van de jongere aangevinkt.

Tabel 3: Achterliggende problematiek bij jongeren			
Is er een vermoeden van achterliggende problematiek?	Dakloos	Dreigend dakloos	Totaal (% van totale groep jongeren)
Psychosociale klachten	57	45	101 (77%)
Psychiatrische problematiek	33	38	71 (54%)
Verstandelijke beperking	16	17	33 (25%)

Te zien is dat het merendeel van de jongeren psychosociale klachten (77%) heeft. Dit betreft emotionele, sociale en gedragsproblemen.

Iets meer dan de helft van de jongeren heeft te maken met psychiatrische problematiek (54%). Daarbij gaat het vaak om gedragsproblematiek, aandachtstekortstoornis, impulsregulatiestoornis, agressiestoornis, stemmingsklachten/wisselingen, angsten en depressieve klachten.

Daarnaast wordt bij achttien jongeren (25%) gesproken over een vermoeden van psychiatrische problematiek. Deze jongeren worden doorgeleid naar het UMCU Cabrioteam, Altrecht OGGZ, Indigo, Altrecht-Wier of Altrecht Jong Volwassenen voor diagnostiek. Mochten deze jongeren inderdaad psychiatrische problematiek hebben dan veranderd het percentage van 54% naar 70%.

Man (22 jaar) :

Bij cliënt is er een vermoeden van psychische dan wel cognitieve beperkingen. Er is intake gepland met UMCU/ Cabrioteam in verband met diagnostiek.

Vrouw (19 jaar) :

Cliënte heeft last van stemmingswisselingen en aanmelding bij Indigo is gedaan. Op dit moment is er nog geen diagnostiek voorhanden.

Bij een kwart (33) van de aangemelde jongeren is in het ADF aangevinkt dat er sprake is van een verstandelijke beperking. Deze problemen komen redelijk in dezelfde mate voor onder dakloze en dreigend dakloze jongeren.

De verstandelijke beperking was niet of niet de enige reden voor de situatie waarin zij beland zijn. Bij 30 van hen speelden er problemen in het gezin van herkomst en bij veertien was er sprake van geen vaste woonplek in hun vroege jeugd (0–13 jaar). Bij nog eens zeven jongeren was er in hun late jeugd (14–17 jaar) geen vaste woonplek meer. Zeven jongeren hadden in hun jeugd niet te maken gehad met hulpverlening.

Vrouw (19 jaar) :

Cliënte is bekend met beneden gemiddeld cognitief functioneren, heeft een laag gevoel van eigenwaarde en staat wantrouwend tegenover hulpverleners. Cliënte stelt niet veel eisen en is bescheiden in haar ambities.

Man (20 jaar) :

De aanvraag wordt ingediend door Altrecht De Kei en betreft een negentienjarige jongen die bekend is met een licht verstandelijke beperking en een aandachtstekortstoornis.

Trajectmanagers gaven in de gesprekken aan dat zij het resultaat dat 25% van de jongeren een verstandelijke beperking heeft laag vinden. *'Hiervan weet ik zeker dat het veel hoger ligt dan 25%. Ik heb het gevoel dat ik bijna geen jongere spreek met een IQ hoger dan 85.'*

Ook werd in deze gesprekken benadrukt dat het hebben van een verstandelijke beperking een groot risico is voor dakloosheid. *'Wij hebben een cognitieve maatschappij, dat is voor deze doelgroep gewoon heel erg ingewikkeld om al die ballen in de lucht te houden, dat is eigenlijk te veel gevraagd.'*

Bij negen jongeren wordt in de samenvatting gesproken over een vermoeden van een verstandelijke beperking. Mochten deze jongeren inderdaad een verstandelijke beperking hebben dan veranderd het percentage van 25% naar 32%.

3.3 Hulpverleningsgeschiedenis

In deze paragraaf wordt beschreven hoeveel jongeren voor het intreden van de fase van (dreigende) dakloosheid in contact zijn geweest met hulpverlening, welke problemen zich voordeden en welke jongeren niet eerder in beeld waren bij de hulpverlening.

Belangrijkste punten 3.3:

- Het merendeel van de jongeren (72%) heeft voor het intreden van de fase van (dreigende) dakloosheid te maken gehad met hulpverlening. Dit betrof vooral hulp en voorzieningen die onder Jeugdzorg vallen.
- De hulpverlening wordt bemoeilijkt door het niet nakomen van afspraken door de jongeren, gebrek aan motivatie, niet in staat zijn tot verandering, conflicten en afhaken. Ook past de meervoudige problematiek van de jongeren niet altijd binnen de kaders van de huidige hulpverlening.
- 25% van de jongeren is niet bekend met hulpverlening voor het intreden van de fase van (dreigende) dakloosheid. Van 3% is dit onbekend.
- Van degenen die niet in zorg waren, had de meerderheid geen problemen gehad tijdens de jeugd. Een kleine groep kwam uit probleemgezinnen die niet in beeld waren bij de hulpverlening. Een aantal van deze jongeren was wel in beeld op school. Een aantal was jonge mantelzorger maar kreeg daarvoor geen ondersteuning.

Contacten met hulpverlening

Bij 94 van de 131 jongeren (72%) blijkt dat zij voor het intreden van de fase van dakloosheid of dreigende dakloosheid met hulpverlening te maken hebben gehad. Bij 33 jongeren (25%) was dit niet zo en van 4 jongeren (3%) is het onbekend. Bij de jongeren die te maken hebben gehad met hulpverlening in het verleden ging het om contacten met Bureau Jeugdzorg, jeugdreclassering, jongeren die gewoond hebben in internaten of instellingen, Speciaal Onderwijs gevolgd hebben en jongeren die hulp kregen bij psychosociale problemen/psychiatrische problematiek. Het merendeel van deze zorg verliep via Bureau Jeugdzorg. Een uitzondering vormt het AZC en hulp die vanaf het achttiende jaar is geleverd zoals De Waag, GGZ, verslavingszorg en reclassering. Ook de hulp bij psychische of psychiatrische problematiek in de jeugd verliep deels buiten Bureau Jeugdzorg om.

Vrouw (19 jaar) :

Op dertienjarige leeftijd was er sprake van automutilatie en cliënte is toen door een kinderpsycholoog behandeld. Jeugdzorg is nooit in beeld geweest.

Problemen in de hulpverlening

Bij ruim een derde van de jongeren die hulpverlening hadden gehad was uit de samenvatting op te maken dat de hulpverlening niet gelopen was zoals gepland. Er was bijvoorbeeld sprake van het niet nakomen van afspraken door de cliënt, gebrek aan motivatie en niet in staat zijn tot verandering. Hieronder staan een aantal voorbeelden uit de BCT samenvattingen:

Voorbeelden uit de BCT samenvattingen:

'Cliënte heeft in verleden behandeling via Altrecht gehad maar afspraken werden niet nagekomen en cliënte is gestopt met de behandeling.'

'Eerder opgelegde Jeugdreclasseringen werden retour gezonden omdat cliënt zich niet hield aan de afspraken.'

'Doorplaatsing naar andere behandelcentra wordt niet gerealiseerd omdat cliënte onvoldoende in staat leek te werken aan verandering.'

'Cliënt neigt echter naar zorgmijding en FACT werd ingezet om cliënt te activeren.'

'Er zijn betalingsregelingen afgesproken die echter niet worden nagekomen.'

Ook komen conflicten veel voor en het weglopen en geschorst worden uit instellingen.

Man (19 jaar) :

Cliënt woonde bij De Kei maar moest hier weg na een incident (waarvoor aangifte) en na onderdak bij een kennis, waar hij eveneens een conflict kreeg, werd hij op een crisisplek bij Orbis geplaatst. Sinds juli moest hij ook Orbis verlaten waardoor instelling op medicatie niet werd gerealiseerd en sindsdien verblijft hij op straat.

Vrouw (19 jaar) :

Terugplaatsing bij De Lindenhorst volgt en aansluitend een opname bij Barentz in Den Dolder op basis van een RM. In maart vertrekt cliënte hier op eigen initiatief en zwerft een periode rond in Rotterdam waar ze werd aangemeld bij het ACT.

Bij de jongeren komen vaak combinaties voor van beperkt cognitief functioneren, psychische stoornissen en middelenmisbruik of -afhankelijkheid. Deze meervoudige problematiek maakt het niet eenvoudig om passende zorg te bieden of vinden.

Man (20 jaar) :

Na een aantal maanden werd bij de huidige zorgaanbieder duidelijk dat cliënt verslaafd is aan drugs zoals cocaïne. Bij de instelling wordt middelengebruik niet getolereerd en cliënt blijkt zich aan afspraken hieromtrent niet te kunnen houden. Cliënt werd vervolgens opgenomen bij Iriszorg (Verslavingszorg) maar bleek door zijn cognitieve beperking niet mee te kunnen doen met de groep en vanwege zijn zeer beperkte concentratie was individuele training eveneens beperkt mogelijk. Na plaatsing bij een woonvoorziening voor licht verstandelijk gehandicapten, blijkt ook dit geen geschikte plek voor hem. Vraag is toewijzing naar een passende organisatie.

Man (22 jaar) :

Uiteindelijk komt hij in een kamertraining terecht maar dit kan niet gecontinueerd als gevolg van een psychische stoornis. Na plaatsing bij OPL, De Meerwijk blijkt dat cliënt hier niet meer te handhaven is door het ontbreken van een dagbesteding en zijn houding naar de omgeving.

Niet in beeld bij de hulpverlening

25 jongeren waren, voor zover de BCT samenvattingen en dossiers daarin inzage gaven, voor de fase van dakloosheid niet eerder in beeld geweest bij de hulpverlening. Dit waren 12 vrouwen en 13 mannen. In ruim de helft van de gevallen was er sprake van een stabiele woonsituatie in de jeugd en waren er weinig problemen in de thuissituatie. Problemen ontstonden bij deze jongeren pas op latere leeftijd. Bij vier jongeren was dit naar aanleiding van een ingrijpende gebeurtenis, zoals het overlijden van een ouder, echtscheiding of een vervelende seksuele ervaring. Dit was het begin van de problematiek.

Vrouw (18 jaar) :

Op vijftienjarige leeftijd gingen haar ouders scheiden en sindsdien is haar vader spoorloos. Ze heeft hier veel last van evenals van het recente overlijden van een goede vriend.

Bij een aantal van de jongeren had hun probleemgedrag te maken met psychiatrie, verslaving of een verstandelijk beperking, wat tijdens de pubertijd of daarna aanleiding gaf tot conflicten met ouders en (dreigende) dakloosheid. Een trajectmanager vertelt: *'Als jongeren uit een goed gezin komen en daarvoor is er nooit iets aan de hand geweest, dan gaat er wel een lampje branden dat er sprake zou kunnen zijn van psychiatrische problematiek. En dan zie je vaak dat ernstige psychiatrie zich aan het vormen is of al speelt.'*

Ook de geboorte van een kindje of het onsuccesvol samenwonen met een vriend, vormden aanleiding voor (dreigend) dakloos worden. Deze jongeren hadden eerder geen grote problemen gehad en waren niet met hulpverlening in aanraking gekomen.

Acht jongeren die niet eerder in beeld waren bij de hulpverlening groeiden op in problematische gezinnen. Twee jongeren komen uit een gezin waarin mishandeling en misbruik speelde, maar waarvoor geen hulp is ingeroepen. Twee hadden problematische relaties met hun stiefouder(s). Vier zijn jonge mantelzorgers, die door gebrek aan zorg en grote verantwoordelijkheden, zelf in de problemen raakten.

Man (18 jaar) :

Cliënt is altijd op zichzelf aangewezen qua ontwikkeling door uitblijven van steun en opvoeding van zijn moeder. Hij heeft geen opleidingen afgemaakt en is niet in staat om werk vast te houden.

Tot de groep die niet eerder in beeld is geweest behoren verder drie jongeren die slachtoffer zijn geweest van mensenhandel.

Geen hulpverlening maar wel in beeld

Bij acht jongeren staat in de BCT samenvatting of dossier geen hulpverlening genoemd in de jaren voor de jongere (dreigend) dakloos werden. Bij zes van hen waren er wel signalen op school dat het niet goed ging met de jongere. Dit varieerde van spijbelen tot voortijdig schoolverlaten. Twee jongeren bezochten een school voor voortijdig schoolverlaters. Eén jongere kwam regelmatig in beeld: zij maakte vijf keer een huisuitzetting mee vanwege huurachterstand van de ouders. Bij een andere jongere was de zus in beeld bij Jeugdzorg in verband met het weglopen van huis.

Jongeren die in hun jeugd te maken hebben gehad met een cumulatie aan problemen zijn niet meer bekend met hulpverlening in hun jeugd, dan jongeren waarbij problemen speelden in hun jeugd maar waar geen sprake was van een cumulatie. 40 van de 57 jongeren waar sprake was van een cumulatie van problemen in hun jeugd waren bekend met hulpverlening en 43 van de 56 jongeren waar problemen speelden in hun jeugd waren bekend met hulpverlening.

Vergelijking met Amsterdam

In het Amsterdamse zwerfjongerenonderzoek heeft 64% van de jongeren ooit enige vorm van jeugdzorg ontvangen. Dit is lager dan de 72% die we in Utrecht vonden. In dit onderzoek hebben we breder gekeken dan Jeugdzorg. Uit het Amsterdamse onderzoek bleek dat bij de meeste jongeren de zorg pas na hun twaalfde jaar plaats vond (69%). Van de jongeren die voor hun twaalfde jaar al jeugdzorg ontvingen (31%) startte de hulp vaak met een OTS. (De Wit et al., 2012)

3.4 Situatie bij het dakloos raken

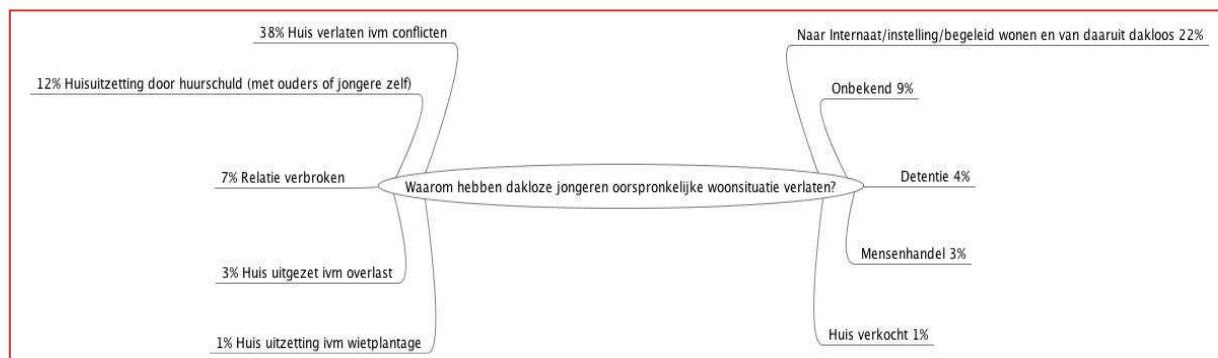
Dakloosheid ontstaat meestal niet plots en onverwacht. Er gaat meestal een proces aan vooraf dat voor ieder individu anders verloopt, maar waarin ook overeenkomsten en patronen te onderscheiden zijn. Eerst signalen van dreigende dakloosheid zijn bijvoorbeeld zonder toestemming 's nachts van huis wegblijven, weglopen of tijdelijk uit huis gezet worden (MacKenzie & Chamberlain, 2003). In deze paragraaf wordt beschreven waarom jongeren hun oorspronkelijke woonsituatie dreigen te verlaten of hebben verlaten, waar zij zich in de periode daarna bevonden en door wie en wanneer zij zijn aangemeld bij de BCT.

Belangrijkste punten in 3.4:

- 38% van de dakloze jongeren heeft het ouderlijk huis verlaten in verband met conflicten.
- 22% werd dakloos na verblijf in een instelling en 20% na zelfstandig of met een partner gewoond te hebben.
- De meeste jongeren zwerven vier tot zes maanden voor aanmelding bij de BCT.
- Ruim een kwart, vooral vrouwen, verblijft in deze periode wisselend bij familie, vrienden en kennissen. Anderen maken ook gebruik van crisisopvang. Nachtopvang en straat komen alleen bij mannen voor.
- Op het moment van de BCT aanvraag heeft het merendeel van de dakloze jongeren geen vast verblijf (41%) of verblijft in de crisisopvang (28%).
- De meeste jongeren die dreigend dakloos zijn wonen op dat moment bij familie. Een kwart van hen is inwonend met een kind of zwanger.
- De meeste jongeren worden door Stads Back Up aangemeld bij de BCT.

Aanleiding voor verlaten van oorspronkelijke woonsituatie door dakloze jongeren

Er zijn 69 jongeren die ooit hun oorspronkelijke woonsituatie verlaten hebben en nu dakloos zijn. In afbeelding 2 staat beschreven welke redenen in de samenvattingen genoemd werden voor het verlaten van de oorspronkelijke woonsituatie door dakloze jongeren.

Afbeelding 2 Waarom hebben dakloze jongeren oorspronkelijke woonsituatie verlaten?

De meest voorkomende reden dat dakloze jongeren hun oorspronkelijke woonsituatie hebben verlaten is doordat zij zelf weggegaan of weggestuurd zijn uit hun ouderlijk huis in verband met conflicten (38%). In meer dan de helft van de gevallen was er sprake van onvrijwillig vertrek. Er zijn situaties beschreven waarin de problemen vooral bij de jongere liggen en er zijn situaties beschreven waarin de problemen vooral bij de ouder(s) liggen, maar vaak is het een samenspel.

Problemen die in het kader van jongeren beschreven staan zijn onder andere: middelengebruik, psychische problemen en gedragsproblemen.

Man (20 jaar) :

In de puberteit kreeg hij problemen met zijn gedrag; ging bijna niet meer naar school en was druk met (verkeerde) vrienden en blowen. Nadat hij van school verwijderd was, ging hij werken en had tal van baantjes, maar nadat hij geen werk meer had, liepen zijn schulden op en moest hij het huis verlaten.

Beschreven problemen van ouders zijn: conflicten met een stiefouder en huiselijk geweld. Verder komen conflicten met betrekking tot generatie-/cultuurverschillen naar voren.

Man (19 jaar) :

Veel conflicten tussen beide ouders waar cliënt tussenstond. Ook zou er sprake geweest zijn van fysiek geweld. Uiteindelijk besloot cliënt zijn ouderlijk huis te verlaten.

Een aantal van deze jongeren had het ouderlijk huis al eerder verlaten bijvoorbeeld om samen te gaan wonen met vriend of vriendin. De spanningen en problemen die er eerder in de thuissituatie waren, spelen bij terugkomst in het ouderlijk gezin weer op.

Vrouw (20 jaar) :

Op zeventienjarige leeftijd is cliënte gaan samenwonen. Ruim twee jaar later werd relatie beëindigd en ging cliënte weer bij haar moeder wonen. Kortgeleden is cliënte uit huis gezet door haar moeder in verband met conflicten.

Niet alleen conflicten in de thuissituatie speelden een rol bij het dakloos worden. Jongeren werden ook dakloos als gevolg van huisuitzetting van de ouders door huurschuld of wietplantage. Zes jongeren (9%) werden dakloos als gevolg van eigen huurschulden of door hen zelf veroorzaakte overlast.

Man (22 jaar) :

Aansluitend aan de asielpcedure is hij zelfstandig (op kamers) gaan wonen. Zijn inkomsten waren echter niet voldoende om de huur te kunnen betalen en in november volgde uitzetting.

Een relatief grote groep jongeren (22%) is dakloos geworden vanuit een internaat, instelling of begeleid wonen. Het merendeel van de jongeren was hier terecht gekomen vanwege een problematische gezinssituatie. In BCT samenvattingen van deze jongeren staat onder andere vermeld dat zij een belaste voorgeschiedenis hebben en dat er sprake was van gecompliceerde familiesituaties. Jongeren verlieten het internaat of instelling op eigen initiatief of vanwege beëindiging van de hulpverlening. Een trajectmanager vertelt: *'Er zijn jongeren die in een situatie waarin ze begeleid worden eruit knallen, op een gegeven moment is dat op. Er wordt dan in overleg besloten dat iemand gaat vertrekken. Soms komen ze dan naar de crisisopvang, soms kunnen ze via een omweg naar begeleid wonen. Als jongeren naar crisisopvang komen dan staat bij ouders en familie het water tot hier. Het netwerk is dan uitgeput, er zijn geen mogelijkheden meer.'*

Vrouw (18 jaar) :

Cliënte heeft tot 2011 bij Lijn 5 gewoond maar door gedragproblemen is dit beëindigd en heeft cliënte op dit moment geen vaste woon- en verblijfplaats.

Bij vijf van deze jongeren verliep de overgang van Jeugdzorg naar een kamertrainingstraject op achttienjarige leeftijd niet succesvol.

Man (20 jaar) :

Door Bureau Jeugdzorg werd hij op zestienjarige leeftijd uit huis geplaatst en kwam aansluitend op achttienjarige leeftijd in een kamertrainingstraject. Dit ging na twee weken mis omdat cliënt moeite had met de vrijheden om te gaan.

Vergelijking met Amsterdam

De meest voorkomende redenen voor het verlaten van de oorspronkelijke woonsituatie in Utrecht komen overeen met de redenen die genoemd worden in het onderzoek bij zwerfjongeren in Amsterdam. In het Amsterdamse onderzoek zijn de twee meest genoemde redenen: uit huis gezet door ouders wegens conflicten (43%) en geschorst of zelf vertrokken vanuit een opvangvoorziening (16%). Daarnaast kwam in Amsterdam ook vaak voor dat jongeren het ouderlijk huis verlaten hadden om naar familie te gaan, wat misgelopen is (11%). (De Wit et al., 2012)

Hoe lang gezworven en waar verbleven ze in de tussentijd

In tabel 4 staat de woon- of verblijfsituatie van waaruit de jongeren gingen zwerven en dakloos werden. De gemiddelde tijd tussen het verlaten van deze woon- of verblijfssituatie en de aanmelding bij de BCT is tien maanden. Meest voorkomend is vier tot zes maanden. Een kleine groep zwierf langer dan anderhalf jaar.

Tabel 4: Woonsituatie van waaruit jongeren gingen zwerven en dakloos werden		
Woonsituatie van jongeren	Aantal	Percentage
Bij ouders	29	42%
Instelling	15	22%
Zelfstandig of met partner	14	20%
Detentie	4	6%
Bij familielid	3	4%
Mensenhandel	2	3%
Onbekend	2	3%
Totaal	69	100%

Gedurende deze periode verbleven de jongeren op verschillende plekken. Een trajectmanager vertelt: *'Je ziet het meest dat jongeren van plek naar plek gaan en elke keer moeten kijken waar ze dan weer naartoe gaan.'* Op basis van de BCT samenvattingen zijn een aantal trajecten te onderscheiden.

Het meest voorkomende traject (29%) is dat jongeren tijdelijk bij familie, vrienden of kennissen verblijven en na kortere of langere tijd weer naar een volgend adres gaan. Jongeren die bij aanmelding een maand of korter thuisloos waren hadden al op diverse plekken geslapen. Deze groep bestaat uit relatief veel vrouwen (75%).

Vrouw (20 jaar) :

Kortgeleden is cliënte uit huis gezet bij moeder door conflicten. Verblijft nu op diverse plekken zoals bij vrienden en familie.

Een tweede groep jongeren wisselt het verblijf bij familie, vrienden en kennissen af met verblijf in crisisopvang, nachtopvang of straat of wisselt tussen crisisopvang, nachtopvang en straat (17%). Deze groep is over het algemeen al wat langer op drift en bestaat uit zowel mannen als vrouwen.

Man (18 jaar) :

Cliënt heeft geen vaste huisvesting en verblijft wisselend bij vrienden of bij één van zijn ouders. De contacten met zijn ouders zijn echter verslechterd en cliënt heeft enkele nachten bij de Weerdsingel geslapen maar verblijft veelal op straat.

Een derde groep jongeren verblijft voornamelijk op straat en in de nachtopvang (17%). Deze groep bestaat enkel uit mannen en de gemiddelde leeftijd is iets hoger. Tot deze groep behoren een aantal jongeren die met politie/justitie te maken hebben gehad en ook twee voormalige asielzoekers. De nachtopvang is voor deze jongeren geen goede leefomgeving.

Man (20 jaar) :

Cliënt heeft in Utrecht inmiddels kennis gemaakt met het daklozencircuit en slaapt nu al enkele maanden in de Sleep Inn. Hij zoekt regelmatig contact met De Dijk met een vraag voor crisisopvang. Cliënt voelt zich niet prettig en veilig in het daklozencircuit maar weet zich desondanks op eigen kracht staande te houden.

Verder verbleven jongeren in het loverboy en escort circuit, in opvanginstellingen voor slachtoffers van mensenhandel en in detentie. Vier jongeren gingen vanuit huis bijna direct naar de crisisopvang. Van 20% is het verblijfstraject onbekend.

Uit het Europese onderzoek 'Combating Youth Homelessness' blijkt dat Nederlandse zwerfjongeren op het moment dat zij geïnterviewd werden op tussen de drie en vijftien verschillende plekken hadden verbleven, met een gemiddelde van 7,5. Dit hoge aantal was ook te wijten aan tijdelijke opvangvoorzieningen waarvan zij gebruik maakten. (De Groot & Rensen, 2010)

Huidige verblijfplaats van dakloze jongeren

De jongeren die op het moment van de BCT aanvraag dakloos waren hadden verschillende verblijfplaatsen die vermeld stonden in de samenvatting. Tabel 5 laat zien waar deze jongeren op dat moment sliepen.

Tabel 5: Verblijfplaats dakloze jongeren op het moment van BCT aanvraag		
Verblijfplaats	Aantal	Percentage
Geen vast verblijf	28	41%
Crisisopvang	20	29%
24-uurs voorziening	6	9%
Nachtopvang /op straat	11	16%
Hotel	1	1%
Ziekenhuis	1	1%
Onbekend	2	3%
Totaal	69	100%

De meeste jongeren hadden geen vaste verblijfplaats (41%) of verbleven in de crisisopvang (29%). De jongeren met geen vast verblijf zijn de jongeren waarvan in de samenvatting beschreven staat dat zij op verschillende plaatsen logeerden en geen eigen vaste woonplek hadden. Ook worden de jongeren daarbij gerekend, waarvan uit de samenvatting bleek dat zij niet zeker waren van een slaapplek de volgende nacht. Voorzieningen voor crisisopvang waar de jongeren verbleven waren De Dijk (9), Meisjesstad (5), Boka (3), Weerdsingel (2) en Wegloophuis (2). In totaal verbleven elf jongeren in de nachtopvang of op straat. Dit waren uitsluitend mannen. De 24-uursvoorziening is Singelzicht.

Huidige verblijfplaats van dreigend dakloze jongeren

Er zijn 62 jongeren waarvoor in 2011 een BCT aanvraag is gedaan die dreigend dakloos zijn. Het merendeel van hen woonde op dat moment bij (één van) hun ouders (29) of bij (schoon)familie (9). Drie jongeren woonde bij vrienden/kennissen, drie woonden in een eigen woning en drie verbleven in een behandelinstelling voor psychiatrie. De overige vijftien jongeren woonde in andere (behandel)instellingen, bij een (ex)partner, zaten in de opvang of detentie of wisselden tussen familie of vrienden. Bij deze jongeren was het verblijf bij familie of vrienden permanenter van karakter, in vergelijking met dakloze jongeren die wisselden tussen familie en vrienden. Van twee jongeren is onbekend waarom zij dreigend dakloos zijn.

Man (20 jaar) :

Vaste huisvesting ontbreekt en momenteel verblijft hij bij zijn vriendin en haar moeder in huis. Zijn verblijf hier verloopt niet naar wens en er is onderling sprake van conflicten. Van hem wordt verwacht dat hij hier op korte termijn vertrekt.

Man (21 jaar) :

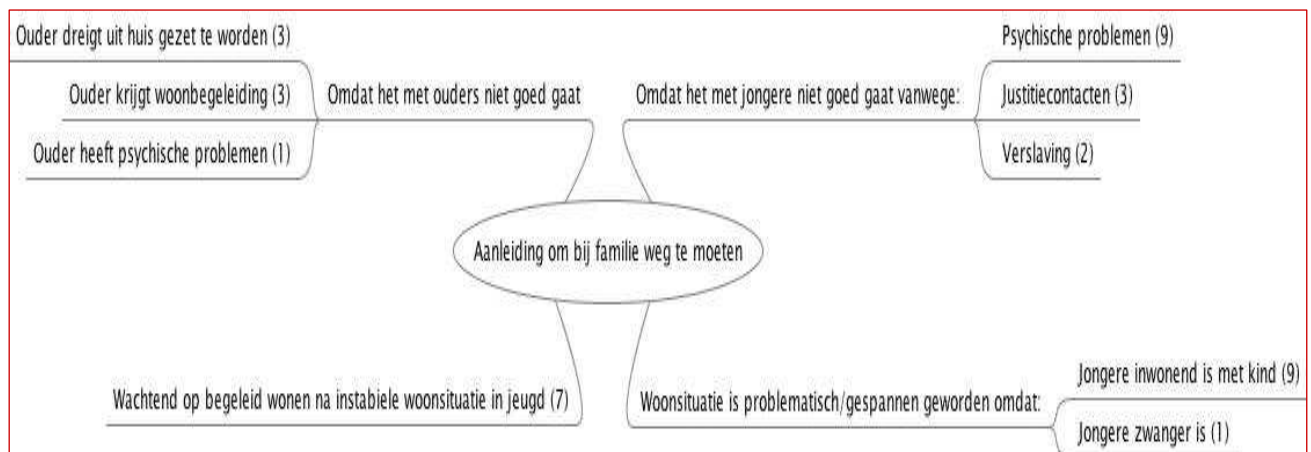
Als cliënt uit de PI in september 2011 ontslagen wordt is hij dakloos. Het is niet wenselijk dat cliënt terug gaat naar zijn pleegouders én naar zijn woonplaats.

Man (20 jaar) :

Cliënt heeft drie jaar bij zijn vriendin gewoond. Relatie is beëindigd en cliënt is sinds enkele maanden weer bij zijn ouders en jongere broertje gaan wonen. Situatie is spanningsvol voor alle gezinsleden, veel conflicten met zijn ouders. Er is meerdere malen contact met politie geweest ivm bemiddeling conflicten.

Aanleiding voor dreigend dakloze jongeren om bij familie weg te moeten

Het merendeel van de dreigend dakloze jongeren (38) woonde op het moment van de BCT aanvraag bij familie. In afbeelding 3 staan de redenen weergegeven waarom de situatie bij familie onhoudbaar dreigde te worden.

Afbeelding 3 Aanleiding om bij familie weg te moeten

Veertien jongeren dreigen het huis te moeten verlaten omdat het met henzelf niet goed gaat, bij negen jongeren is hiervan de aanleiding dat zij zelf psychische problemen hebben. Zeven jongeren dreigen het huis te moeten verlaten, omdat het met hun ouders niet goed gaat. Er zijn zeven jongeren die weer terug bij hun familie zijn gaan wonen, nadat zij in hun jeugd op verschillende plekken gewoond hebben. Het wonen bij hun familie is een tussenstation, voordat zij weer het huis uit kunnen om verdere hulp te krijgen. Bij tien jongeren is er sprake van een problematische en/of gespannen situatie omdat de jongeren inwonend zijn met een kind of zwanger zijn.

Grijs wonen

Met grijs wonen wordt bedoeld dat jongeren wonen op een adres waar zij zich niet kunnen inschrijven in de Gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens (Gba). Zij staan dan niet in het Gba of op een ander adres ingeschreven. Wanneer jongeren niet staan ingeschreven bij het Gba, hebben zij geen recht op allerlei sociale voorzieningen zoals een uitkering.

Uit voorgaande blijkt dat jongeren vaak bij familie, kennissen of vrienden verblijven. Uit de samenvattingen is niet op te maken of zij zich hier ingeschreven hebben. Aangezien het om tijdelijk verblijf gaat, zal dit mogelijk niet het geval zijn. In de samenvattingen wordt wel een aantal keren expliciet ingegaan op problemen rondom grijs wonen.

Man (19 jaar) :

Aanvankelijk kon hij zich niet inschrijven op het adres van zijn moeder in verband met haar schuldhulpverlening bij de Kredietbank. Zijn moeder heeft hem uiteindelijk toch ingeschreven zodat cliënt nu een uitkering heeft.

Vrouw (19 jaar) :

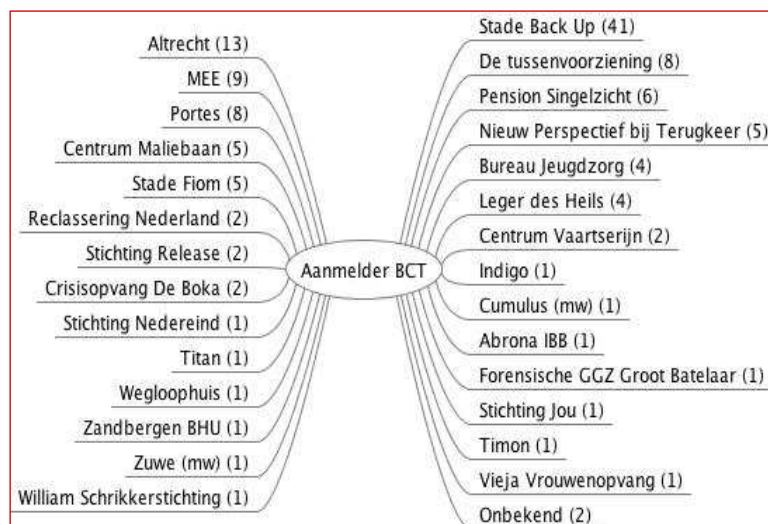
De relatie met haar vriend/vader van haar dochttertje is ook verbroken en cliënte logeert zowel bij haar moeder als bij haar zus maar kan zich nergens inschrijven. Ze heeft schulden en heeft hulp nodig om haar financiële problemen op te lossen en een uitkering aan te vragen.

Vrouw (20 jaar) :

Wel heeft ze met haar ouders afgesproken tijdelijk bij hen ingeschreven te staan totdat ze in de opvang geplaatst kan worden.

Aanmelder bij de BCT

Van de 131 jongeren, is van 129 jongeren in de samenvatting beschreven door wie zij zijn aangemeld bij de BCT. In afbeelding 4 is te zien hoeveel jongeren door welke organisatie zijn aangemeld in 2011.

Afbeelding 4 Aanmelder van jongeren bij BCT

De meeste jongeren zijn door Stade Back Up (41) aangemeld. Stade Back Up richt zich specifiek op dak- en thuisloze jongeren in Utrecht.

3.5 De situatie op verschillende leefgebieden bij (dreigend) dakloze jongeren

Van de 131 jongeren is informatie uit het Aanmeld Diagnose Formulier (ADF) in KRIS geraadpleegd over de situatie waarin zij verkeren bij aanmelding bij de BCT. Er is gekeken of jongeren een daginvulling hebben, wat hun bron van inkomen is, of zij schulden hebben, contact met politie en/of justitie en op welke leefgebieden zij zorg kunnen gebruiken.

Belangrijkste punten in 3.5:

- Meer dan de helft van de jongeren heeft geen daginvulling.
- Het merendeel van de jongeren heeft geen inkomsten of ontvangt inkomsten vanuit een bijstandsuitkering/daklozenuitkering.
- Het merendeel van de jongeren heeft problematische schulden (63%).
- 60% heeft de afgelopen vijf jaar contact gehad met politie en/of justitie.
- Jongeren hebben gemiddeld op meer dan vier leefgebieden problemen. Voornamelijk op het gebied van huisvesting, financiën, psychische gezondheid, sociaal functioneren en dagactiviteiten.

Daginvulling

In tabel 6 staat beschreven hoe de daginvulling van jongeren eruit ziet.

Daginvulling	Aantal	Percentage
Geen daginvulling	77	59%
Reguliere betaalde baan	17	13%
Opleiding/studie	8	6%
Zorg voor anderen (zoals kinderen)	6	5%
Dagbesteding in een intramurale instelling	5	4%
Reguliere betaalde baan en Opleiding/studie	4	3%
Baan in kader van arbeidsintegratie-traject	3	2%
Dagactiviteitencentrum	2	2%
Geen daginvulling en Opleiding/ studie	2	2%
Betaalde baan in de sociale werkvoorziening	1	1%
Zorg voor anderen (zoals kinderen) en Opleiding/ studie	1	1%
Reguliere betaalde baan en Zorg voor anderen (zoals kinderen)	1	1%
Baan in kader van arbeidsintegratie-traject en Opleiding/studie	1	1%
Onbekend	3	2%
Totaal	131	100%

Meer dan de helft van de jongeren heeft geen daginvulling. 17% van de jongeren heeft een reguliere betaalde baan en 13% volgt een opleiding/studie.

Een trajectmanager vertelt: *'Wat ik vaak als antwoord krijg op de vraag, wat doe je op een dag, dan is het vaak niks. De minderheid doet iets met werkend leren, 'rondhangen' krijg ik ook vaak als antwoord, 'regelzaken', solliciteren. Ik hoor vaak dat het lange uitzichtloze dagen zijn.'*

Financiële situatie

In tabel 7 staat beschreven via welke bron(nen) jongeren aan hun geld komen.

Tabel 7: Wat hebben jongeren als inkomensbron?		
Inkomensbron	Aantal	Percentage
Geen inkomsten	37	28%
Bijstandsuitkering/daklozenuitkering	33	25%
Loon, wit werk (loondienst, uitzendbureau)	21	16%
Uitkering ziekte, arbeidsongeschiktheid, werkloosheid, pensionering	21	16%
Overige inkomsten (alimentatie, geld van ouders/ partner, studiefinanciering, kinderbijslag)	9	7%
Loon, wit werk (loondienst, uitzendbureau) en Overige inkomsten (alimentatie, geld van ouders/ partner, studiefinanciering, kinderbijslag)	3	2%
Uitkering ziekte, arbeidsongeschiktheid, werkloosheid, pensionering en Overige inkomsten (alimentatie, geld van ouders/ partner, studiefinanciering, kinderbijslag)	1	1%
Loon, wit werk (loondienst, uitzendbureau) en Bijstandsuitkering/daklozenuitkering	2	2%
Onbekend	4	3%
Totaal	131	100%

Het merendeel van de jongeren heeft geen inkomsten (28%) of ontvangt een bijstandsuitkering/daklozenuitkering (25%). Daarnaast heeft meer dan de helft van de jongeren (63%) problematische schulden. Van 32% van de jongeren is aangegeven dat zij geen problematische schulden hebben en van 5% is dit onbekend.

Van de jongeren met problematische schulden heeft 9% een betalingsregeling getroffen en 29% heeft gedeeltelijk een betalingsregeling getroffen.

Contact politie en/of justitie

De afgelopen vijf jaar heeft 60% van de 131 jongeren contact gehad met politie en/of justitie. 38% van de jongeren heeft geen contact met politie en/of justitie gehad en van 2% is dit onbekend.

Middelengebruik

In de samenvattingen is gekeken wat beschreven staat over middelengebruik van jongeren. Van twee jongeren staat vermeld dat zij geen middelen gebruiken en van ongeveer de helft van de jongeren is het middelengebruik onbekend (62). Er zijn 67 jongeren van wie in de samenvatting wel geschreven wordt over middelengebruik. Hierbij gaat het bij 22 jongeren om alcohol, bij 54 jongeren om softdrugs en bij 16 jongeren om harddrugs. Bij 31 jongeren wordt een combinatie van middelengebruik genoemd.

Een trajectmanager vertelt: *'Het middelengebruik onder deze jongeren is zorgwekkend hoog. Bij binnenkomst is het al hoog, (...) ik schrik van de verhalen van jongeren die hier komen over wat ze gebruikt hebben. Jongeren die al vanaf hun 12e, 13e jaar gebruiken. Mijn idee is dat naarmate het zwerfgedrag langer heeft geduurd, ook de intensiteit en frequentie van middelengebruik toe neemt.'*

Vrouw (19 jaar) :

Clïente kwam in een eerdere relatie in aanraking met zowel soft- en harddrugs (speed, cocaïne en XTC) en werd geleidelijk probleemgebruiker. Bijna een jaar geleden is ze gestopt met harddrugsgebruik en sinds haar zwangerschap eveneens met alcohol en softdrugs.

Man (20 jaar) :

Clïent is bekend met psychiatrische problematiek en middelengebruik (softdrugs). Clïent werd op zijn elfde behandeld in verband met gedragsproblematiek. Hij heeft zijn VMBO basis diploma gehaald en heeft momenteel werk. Sinds zijn zeventiende bekend met dagelijks middelengebruik.

Man (22 jaar) :

Uiteindelijk werd hij een jaar geleden dakloos. Door deze situatie kon cliënt de concentratie voor zijn studie niet meer opbrengen waardoor hij hiermee is gestopt. Sindsdien is zijn situatie in een neerwaartse spiraal gekomen omdat hij geen dagbesteding en geen inkomsten meer had. Clïent is bekend met middelengebruik zoals hash, xtc en cocaïne.

Zorgbehoeften

In tabel 8 staat beschreven op welke leefgebieden jongeren problemen hebben, zoals dit geregistreerd is in het KRIS.

Leefgebieden	Percentage
Huisvesting	94%
Financiën	86%
Dagactiviteiten	66%
Sociaal functioneren	67%
Veiligheid	13%
Psychische problemen	78%
Verslaving	29%
Zelfverzorging	6%

Op een enkeling na is voor alle jongeren als probleemgebied huisvesting aangevinkt. Dit komt overeen met de verwachting. Ook is bij het merendeel van de jongeren aangegeven dat zij problemen hebben op het gebied van financiën, psychische gezondheid, sociaal functioneren en met dagactiviteiten. Gemiddeld hebben de jongeren op meer dan vier leefgebieden problemen.

3.6 Profielen dakloze en dreigend dakloze jongeren

In voorgaande paragrafen zijn de problemen en geschiedenissen van dakloze en dreigend dakloze jongeren beschreven. In deze paragraaf gebruiken we deze gegevens om samenhangende profielen te construeren.

Belangrijkste punten in 3.6:

- Op basis van de opvoedsituatie en problematiek van de jongeren kunnen in Utrecht vijf profielen onderscheiden worden.
 1. jongeren die opgroeiden in een gezin met multiproblematiek (38%)
 2. jongeren uit problematische gezinnen die elders opgroeien (9%)
 3. jongeren met ernstige problematiek uit relatief stabiele gezinnen (33%)
 4. jongeren met lichtere problematiek uit relatief stabiele gezinnen (15%)
 5. bijzondere groepen zoals slachtoffers van mensenhandel en ex-AMA's (5%)
- Cliëntprofielen kunnen gebruikt worden om lokaal beleid te ondersteunen.

Dé zwerfjongere bestaat niet, daar is iedereen het wel over eens. Om toch grip te krijgen op deze heterogene groep worden vaak cliëntprofielen gemaakt. Een cliëntprofiel bevat een specifieke combinatie van kenmerken. Bij jongeren zijn deze kenmerken meestal gebaseerd op de aard en ernst van de problematiek, waarbij jongeren ingedeeld worden naar de wijze van opgroeien (ernstige opgroei- en opvoedproblematiek, verwaarlozing, mishandeling, internaats- of pleeggezinverleden), de aanwezigheid van psychosociale problematiek en gedragsproblemen, de aanwezigheid van chronische belemmeringen of handicaps en de prognose (Heineke, 2007). Cliëntprofielen kunnen behulpzaam zijn bij bijvoorbeeld de ontwikkeling en inzet van hulpverlening.

In het Amsterdamse onderzoek naar het voortraject van zwerfjongeren worden op basis van de combinatie van problematiek en hulpverlening vier profielen onderscheiden (De Wit et al, 2012). Twee profielen betreffen jongeren die in beeld kwamen wegens een problematische opvoedsituatie:

1. Jongeren die opgroeiden in een zeer onstabiele opvoedsituatie waar problemen binnen meerdere domeinen bestaan
2. Jongeren in een netwerkplaatsing, die opgroeien bij familieleden omdat hun ouders zelf niet slaagden in het opvoeden van hun kinderen.

Twee profielen betreffen jongeren die in beeld kwamen wegens probleemgedrag van de jongere zelf:

3. Jongeren met zeer ernstige problematiek zoals psychiatrische en/of LVB problematiek, ernstig delictgedrag of heftige gedragsproblemen.
4. Jongeren met relatief lichte problematiek (schoolverzuim, winkeldiefstal, geweldsdelicten, blowen, weglopen, in laten met verkeerde vrienden), maar met hoog risico om af te glijden.

Op basis van deze criteria is ook de groep Utrechtse (dreigend) dakloze jongeren ingedeeld³. Het resultaat is te zien in tabel 9.

³ Hierbij zijn de volgende beslisregels gehanteerd.

Tabel 9: Profielen dakloze en dreigend dakloze jongeren				
	Utrecht		Amsterdam*	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
A Problematische opvoedsituatie				
Profiel 1. Instabiele opvoeding bij ouder(s)	50	38%	16	37%
Profiel 2a: Netwerkplaatsing bij grootouders	4	3%	5	12%
Profiel 2b: Opgegroeid buiten eigen gezin (Instelling, adoptie of pleegouders)	8	6%		
B Probleemgedrag jongere				
Profiel 3: ernstige problematiek	43	33%	11	26%
Profiel 4: relatief lichte problematiek	20	15%	11	26%
C Bijzondere groepen				
Profiel 5a: Slachtoffers mensenhandel	3	2%		
Profiel 5b: Alleenstaande minderjarige asielzoekers	3	2%		
Totaal	131	100%	43	100%

* Onderzoek: Het voortraject van Amsterdamse zwerfjongeren (De Wit et al, 2012).

Profiel 1: jongeren die opgroeiden in een gezin met multiproblematiek

Dit profiel omvat de grootste groep jongeren: 38%. Het zijn relatief veel meiden (54%) en jongeren die in Nederland geboren zijn (88% versus 79% gemiddeld). De gemiddelde leeftijd bij aanmelding bij de BCT is 20,4 jaar. Bij de helft van de jongeren (50%) is een psychiatrische diagnose gesteld en bij nog eens 28% bestaat een vermoeden van psychiatrie. 28% van de jongeren heeft een verstandelijke beperking (vastgesteld). Deze percentages wijken niet of nauwelijks af van het gemiddelde onder dreigend (dakloze) jongeren. Bij de jongeren die bij dit profiel zijn ingedeeld, speelden in het gezin waarin zij opgroeiden meerdere en vaak heftige problemen waaronder huiselijk geweld, psychische en/of fysieke mishandeling en affectieve en/of pedagogische verwaarlozing. Vroegtijdige interventies zijn bij deze groep mogelijk en worden vaak ook ingezet. Driekwart van de jongeren heeft in de jeugd contact gehad met de hulpverlening.

Het Amsterdamse onderzoek laat zien dat de hulp vaak moeizaam verloopt. Uit de dossiers is niet op te maken of dit in Utrecht ook het geval is.

-
1. Indien sprake was van cumulatie van problematiek in het gezin van herkomst en de jongere vooral bij zijn/haar ouder(s) is opgegroeid, is de jongere ingedeeld in profiel 1.
 2. Indien sprake was van cumulatie van problematiek in het gezin van herkomst en de jongere buiten dit gezin is opgegroeid, is de jongere ingedeeld in profiel 2.
- Als er geen multiproblematiek in het gezin speelde, is gekeken naar de aard en ernst van het probleemgedrag van de jongere.
3. Indien sprake was van gediagnosticeerde psychiatrie, verstandelijke beperking en/of zeer ernstig crimineel gedrag, is de jongere ingedeeld in profiel 3, anders in profiel 4.
 4. Twee groepen zijn apart gehouden: slachtoffers van mensenhandel en alleenstaande minderjarige asielzoekers. Zij vormen profiel 5.

Wel valt op dat ook bij de ouders meestal sprake is van middelenmisbruik, psychiatrie, verstandelijke beperking en/of justitiecontacten, wat niet bevorderlijk is voor een soepel verloop van de hulpverlening.

Man (20 jaar) :

Zijn moeder is bekend met psychische problematiek en recent klinisch opgenomen voor een langere termijn. Zijn vader verblijft in een opvanghuis voor verslaafden en kan cliënt evenmin opvangen.

Man (18 jaar) :

Vader is bekend bij Justitie en daarnaast is de familie psychiatrische belast. Sprake is van een beschadigde jongen die onveilig is opgegroeid. Momenteel verblijft hij weer bij zijn vader maar door het ontbreken van een vast dagritme en een ondersteunend netwerk is hij niet in staat zijn leven op een goede manier op te pakken.

Vrouw (21 jaar) :

Bij meerdere gezinsleden is mogelijk sprake van ASS-problematiek (Autisme Spectrum Stoornis). Haar vader is bekend met bovenmatig middelenmisbruik en zit in de WAO. Enkele jaren geleden is het gezin intensief begeleid geweest vanuit Jeugdreclassering en Jeugdzorg.

Profiel 2: jongeren die buiten het gezin van herkomst opgroeiden

Tot dit profiel behoren 12 jongeren: 4 groeiden op bij hun grootouders, 4 in een instelling, 2 jongeren zijn geadopteerd en 2 groeiden op bij pleegouders. Relatief veel jongens (75%) maken deel uit van deze groep. 75% is buiten Nederland geboren en de gemiddelde leeftijd bij aanmelding bij de BCT is 20,2 jaar. Ook bij deze jongeren komt zeer veel problematiek voor. De helft heeft een psychiatrische diagnose (50%) en bij een derde (33%) is er vermoeden van een psychiatrisch stoornis. Bij één op de drie speelt (L)VB problematiek. Deze jongeren hebben geen goede start gehad. Ze zijn al op vroege leeftijd uit huis geplaatst in een instelling of bij pleeg- of adoptieouders (jongste met 3 maanden). Soms waren de eerste levensjaren traumatisch. Twee jongeren hadden verslaafde ouders, één werd verslaafd geboren. Tijdens het opgroeien kwamen bij deze jongeren gedragsproblemen en andere psychische problemen naar voren.

Man (19 jaar) :

Cliënt is op 3 jarige leeftijd geadopteerd met een vermoeden van traumatische eerste levensjaren. Als hij opgroeit komen hechtings- en gedragsproblemen naar voren met een slecht behandelperspectief.

De pubertijd en de overgang naar zelfstandig(er) wonen vormen kwetsbare perioden. Zorgmijding komt bij deze groep meer voor en ook hebben ze vaker contacten met politie en justitie dan andere (dreigend) dakloze jongeren.

Man (20 jaar) :

Opgegroeid bij pleegouders, omdat zijn biologische moeder – toen cliënt 3 maanden oud was – afstand heeft gedaan van hem. Vanaf 14e levensjaar heeft cliënt diverse malen vastgezet in diverse Justitiële Jeugdinrichtingen.

Man (18 jaar) :

Cliënt heeft het grootste deel van zijn leven in internaten gewoond. Op diverse leefgebieden is ondersteuning noodzakelijk. Gevraagd wordt een woonvoorziening waar cliënt leert om zelfstandig te functioneren.

Alle jongeren in dit profiel waren al op jonge leeftijd in beeld bij de hulpverlening. In het Amsterdamse onderzoek betrof dit vooral OTS vanwege netwerkplaatsing bij grootmoeder. Aan deze OTS werd echter weinig invulling gegeven. Het wegvallen van grootmoeder vormde vaak de start van een instabiele woonsituatie die uiteindelijk leidde tot aanmelding bij de veldtafel. In dit onderzoek is een bredere groep bekeken.

Profiel 3: jongeren met ernstige problematiek

Dit profiel omvat de op een na grootste groep jongeren: 33%, merendeels jongens (65%). 14% is buiten Nederland geboren en de gemiddelde leeftijd bij melding bij de BCT is 20,6 jaar. Jongeren uit profiel 3 groeiden op in een relatief stabiel gezin. Alle jongeren in dit profiel kampen met psychiatrische problematiek (67%), cognitieve beperkingen (9%) of beiden (24%). Dit leidde op enig moment tot problemen in het gezin, op school, werk of relaties. Ouders kunnen de problemen niet aan, vooral wanneer zich ingrijpende gebeurtenissen voordoen zoals scheiding of overlijden van een van hen.

Vrouw (21 jaar) :

Cliënte is onlangs dakloos geworden nadat zij door haar moeder op straat werd gezet. Moeder van cliënte was niet meer in staat de conflicten met cliënte te hanteren.

Vrouw (18 jaar) :

Cliënte is bekend met een psychische stoornis en cognitief verminderd functioneren. Vanaf 2002 volgt ze speciaal onderwijs en toont probleemgedrag hetgeen in de puberteit toeneemt. Op 15-jarige leeftijd werd zij uit huis geplaatst, omdat er veelvuldige problemen waren thuis.

Uit het Amsterdamse onderzoek blijkt dat jongeren met dit profiel vaak een veelheid aan trajecten kregen over langere tijd, met hiaten in de zorg en afnemende motivatie. In de Utrechtse groep lijkt dit minder het geval. Een kwart van de jongeren heeft geen hulp ontvangen tijdens hun jeugd en bij minder dan de helft van de jongeren in dit profiel is sprake van zorgmijding.

Profiel 4: jongeren met relatief lichte problematiek

Tot dit profiel behoren 20 jongeren (15%). Eén op de vijf is buiten Nederland geboren (20%) en 55% is man. Qua definitie is dit de lichtste groep. Bij geen van deze jongeren is namelijk een diagnose bekend van psychiatrie of verstandelijke beperking. Wel bestaat bij 40% een vermoeden van psychiatrische of cognitieve problematiek. Ook is er geregeld sprake van problemen met middelengebruik.

Man (22 jaar) :

Voor zijn middelengebruik heeft cliënt feitelijk behandeling nodig van Centrum Maliebaan maar inzicht in zijn problematiek is (nog) niet aanwezig waardoor hij de stap richting behandeling nog niet heeft kunnen zetten.

Tot dit profiel behoren relatief veel jonge moeders.

Vrouw (22 jaar) :

Relatie met vader van haar twee kinderen is beëindigd. Ex-partner zou dreigend zijn. Cliënte wil voorkomen dat ze uit wanhoop haarzelf iets aan doet, zoals in 2008, en is gemotiveerd om haar leven met haar kinderen op de rails te krijgen.

In het Amsterdamse zwerfjongerenonderzoek zag men dat trajecten bij deze groep jongeren vaak snel als positief werden afgerond en pas weer opgestart werden nadat de situatie opnieuw escaleerde. Ook afstemming tussen ouders en hulpverleners werd als stagnerende factor genoemd. Van de Utrechtse groep is ruim de helft (60%) eerder in contact geweest met hulpverlening. Of het verloop vergelijkbaar is met Amsterdam is op basis van de dossiers niet na te gaan.

Profiel 5: Slachtoffers mensenhandel en ex-AMA's

Tot dit profiel behoren 6 jongeren: 3 slachtoffers van mensenhandel en 3 ex-AMA's (Alleenstaand Minderjarig Asielzoeker). Dit profiel werd in het Amsterdamse onderzoek niet gevonden. De Amsterdamse profielen beperkten zich tot jongeren met een jeugdzorgdossier. De jongeren uit profiel 5 kwamen pas op latere leeftijd naar Nederland en hadden geen contact met jeugdzorg. De groep bestaat uit 2 mannen en 4 vrouwen, allen buiten Nederland geboren. De gemiddelde leeftijd bij aanmelding bij de BCT is 20,2 jaar. Bij 5 jongeren is sprake van al dan niet gediagnosticeerde psychiatrische problematiek. (Zie ook 3.2 paragraaf Migratie). Franssen (2011) concludeert op basis van een inventarisatie van onderzoek onder zwerfjongeren in Nederland dat de kenmerken, de behoeften en de omstandigheden van de zwerfjongeren zo uiteenlopen dat hij adviseert onderzoek vooral op lokaal niveau uit te voeren. Inzicht in de aard van de lokale groep zwerfjongeren biedt de beste aanknopingspunten voor lokaal beleid. De grote overeenkomsten tussen Utrecht en Amsterdam zijn in dat licht opmerkelijk. In Utrecht lijkt zich wel een relatief zwaardere groep te melden. Dat kan ook veroorzaakt worden door grotere aandacht voor onderliggende problematiek en meer nadruk op toeleiding naar diagnostiek in Utrecht. Verder zijn in het Amsterdamse onderzoek groepen als slachtoffers van mensenhandel en ex-AMA's niet meegenomen. In het Amsterdamse onderzoek ging het alleen om zwerfjongeren die hulp ontvangen hadden vanuit Jeugdzorg.

4 Resultaten

Jonge ouders in Utrecht

In dit hoofdstuk worden de resultaten beschreven van het verdiepende onderzoek wat gedaan is bij een subgroep binnen de groep (dreigend) dakloze jongeren, namelijk de jonge ouders. In paragraaf 4.1 zal ingegaan worden op de sociaal demografische kenmerken van de jonge ouders. In paragraaf 4.2 worden levensgebeurtenissen van de jonge ouders beschreven en wat bekend is uit hun dossier over eerdere hulpverlening. In paragraaf 4.3 wordt beschreven waarom jonge ouders (dreigend) dakloos zijn. Tot slot wordt in paragraaf 4.4 beschreven wat bekend is over de huidige situatie van de jonge ouders.

4.1 Sociaal demografische kenmerken van jonge ouders

Belangrijkste punten 4.1:

- In 2011 hebben 27 jonge ouders (21% van de totale groep jongeren), zich gemeld bij de BCT. Dertien jonge ouders waren dakloos, veertien jonge ouders waren dreigend dakloos.
- De groep jongeren bestond uit 23 vrouwen en 4 mannen.
- 52% van de jongeren heeft als hoogst genoten opleiding MBO.

In totaal is voor 27 jonge ouders een BCT aanvraag gedaan in 2011. Dit is 21% van de in totaal 131 jongeren die in 2011 een BCT aanvraag hebben gedaan in Utrecht. Negentien jonge ouders hadden op het moment van de aanvraag een kind. Bij elf ouders ging het om een kind jonger dan één jaar. Acht vrouwen waren op het moment van de aanvraag zwanger.

In totaal waren dertien jonge ouders dakloos en veertien jonge ouders waren dreigend dakloos.

Het percentage jonge moeders in Utrecht (38%) is minder als in Amsterdam. In Amsterdam heeft 54% van de vrouwelijke jongeren die zich gemeld hebben een kind of zijn zwanger (De Wit et al., 2012). In vergelijking met de andere G4 steden (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam) komen in Utrecht de minste tienermoeders voor. In 2010 is in Utrecht 0,45% van de meiden in de leeftijd van 15 t/m 19 jaar moeder. In de andere steden is dit meer dan 1%. (Verwey-Jonker Instituut, 2012).

Geslacht

De groep van 27 jonge ouders bestond uit 23 vrouwen en vier mannen. Er zijn in 2011 drie stelletjes tegelijk aangemeld. Twintig vrouwen hebben zich aangemeld, zonder de vader van hun (aanstaande) kind. Eén man heeft zich zonder partner aangemeld, hij is niet de hoofdopvoeder van zijn kind.

Leeftijd

In tabel 10 staan de leeftijden van de jonge ouders weergegeven.

Tabel 10: Leeftijd jonge ouders		
Leeftijd	Aantal	Percentage
18 jaar	5	19%
19 jaar	7	26%
20 jaar	6	22%
21 jaar	5	19%
22 jaar	4	15%

Geboorteland

Achttien jonge ouders zijn geboren in Nederland. De andere jonge ouders zijn geboren in: Afghanistan (1), Colombia (1), Indonesië (1), Nieuw Guinea (1), Nigeria (1), Sierra Leone (1), Spanje (1) en Suriname (1). Van één iemand is onbekend waar zij vandaan komt.

Opleidingsniveau

De meeste jonge ouders hebben als hoogste genoten opleiding MBO gedaan. Dit geldt ook voor de gehele groep van 131 jongeren. In tabel 11 staat het opleidingsniveau van jonge ouders beschreven.

Tabel 11: Hoogst genoten opleiding - jonge ouders		
Opleiding	Aantal	Percentage
Geen	1	4%
Lager onderwijs	1	4%
LBO	4	15%
MAVO, MULO, IVO	4	15%
MBO	14	52%
Speciaal onderwijs	2	7%
Onbekend	1	4%
Totaal	27	100%

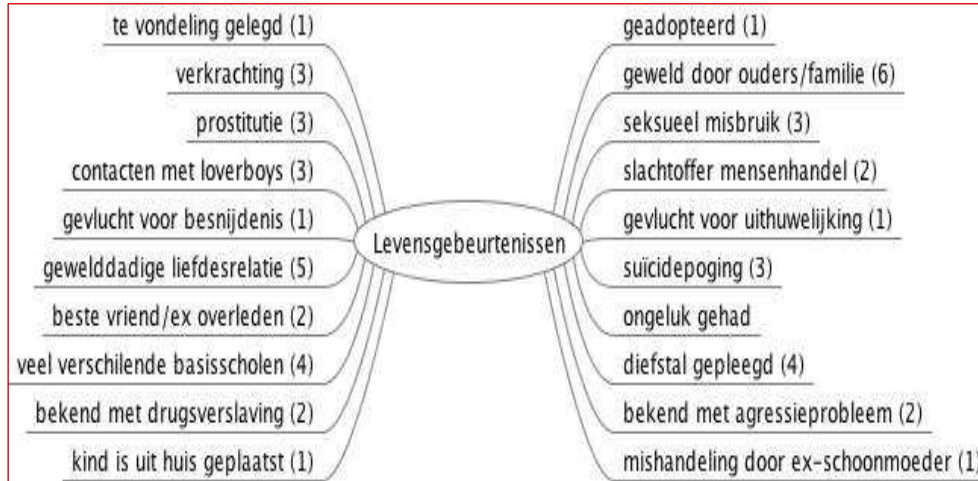
4.2 Levensgebeurtenissen en bekendheid met hulpverlening

Belangrijkste punten in 4.2:

- (dreigend) dakloze jonge ouders hebben al veel meegemaakt in hun leven.
- 52% van de jonge ouders hebben hulpverlening in hun jeugd gehad.

Levensgebeurtenissen

In afbeelding 5 staan levensgebeurtenissen weergegeven die beschreven stonden in de BCT samenvattingen en/of dossiers van de jonge ouders. Per gebeurtenis staat aangegeven bij hoeveel jonge ouders deze beschreven stond.

Afbeelding 5 Levensgebeurtenissen jonge ouders

Naast gebeurtenissen in hun eigen leven hebben er ook nog gebeurtenissen plaatsgevonden in het gezin waaruit zij afkomstig zijn. Zo is van acht jongeren vermeld dat hun ouders gescheiden zijn. Drie jongeren zijn geëmigreerd naar Nederland in hun jeugd. Drie jongeren hebben in hun jeugd (gedeeltelijk) bij hun grootouders gewoond. Drie jongeren hebben lang geen contact gehad met één van hun ouders en bij drie jongeren is één van hun ouders langdurig afwezig geweest in verband met detentie of gesloten opname. Ook zijn er drie jongeren waarvan één van de ouders overleden is of spoorloos.

Concluderend kan gesteld worden dat de groep jonge ouders, die (dreigend) dakloos zijn, al heel wat meegemaakt hebben in hun jonge leven. Dit is niet anders als de hele groep jongeren waarvoor in 2011 een BCT aanvraag is gedaan.

Bij een aantal jonge ouders is nader gekeken hoe geweld/misbruik een vicieuze cirkel lijkt te zijn in hun leven. Zo zijn er vijf vrouwen van wie beschreven is dat zij uit een gezin komen waarin huiselijk geweld of fysiek geweld gericht op henzelf heeft plaatsgevonden. Bij deze vijf vrouwen hebben later in hun leven ook nare gebeurtenissen plaatsgevonden. Twee van de vijf hebben in hun pubertijd een suïcidepoging ondernomen. En van vier van hen is bekend dat zij op latere leeftijd zelf een aantal jaren een gewelddadige liefdesrelatie hebben gehad.

Hulpverleningsgeschiedenis

Van de jonge ouders is in de beschikbare dossiers gekeken of zij eerder bekend waren met hulpverlening. Bij twee jongeren is expliciet vermeld dat zij niet eerder te maken hebben gehad met hulpverlening. Bij zes jongeren blijkt eerdere hulpverlening niet uit de beschikbare informatie.

Van negentien jonge ouders staan wel hulpverleningscontacten vermeld in het dossier (70%). Bij vijf jongeren gaat het dan om hulpverlening die betrekking heeft op hun huidige situatie en niet op hun jeugd. Zo zijn er twee vrouwen die opvang hebben gehad, nadat zij ontsnapt zijn uit de prostitutie. Bij twee andere vrouwen gaat het om hulpverlening die in beeld is gekomen na hun zwangerschap. Bij één vrouw gaat het om hulpverlening voor haar kind via Bureau Jeugdzorg.

Van veertien van de 27 jonge ouders (52%) is bekend dat zij hulpverlening in hun jeugd hebben gehad. In vergelijking met de gehele groep jongeren is dat iets minder (52% jonge ouders versus 72% totale groep jongeren). In afbeelding 6 staat weergegeven om welke hulpverlening het bij de jonge ouders ging.

Afbeelding 6 Hulpverleningsgeschiedenis van jonge ouders

Bij negen jongeren is er sprake geweest van één of meerdere korte hulpverleningscontacten. Zes jongeren hebben in verschillende instellingen gewoond in hun jeugd. Vijf jongeren hadden naast hun begeleiding vanuit Bureau Jeugdzorg ook te maken met een OTS.

Vrouw (21 jaar) :

Clïente kent sinds haar veertiende perioden van dakloosheid en crisisopvang en verbleef in enkele instellingen. In haar jeugd werd ze, samen met haar broertje en zusje onder toezicht gesteld bij Bureau Jeugdzorg. Dit in verband met forse gezinsproblematiek waarvoor een veroordeling van haar vader.

Transgeneratieel

De dossiers van jonge ouders laten zien dat zij zelf al het nodige hebben meegemaakt in hun (vroeg) jeugd. Zij komen uit moeilijke gezinssituaties. Op het moment dat zij een eigen gezin hebben of krijgen is hun situatie ook niet makkelijk, dat blijkt uit de aanmelding bij de BCT. De problematische situatie lijkt bij deze groep jongeren van generatie op generatie doorgegeven te worden, oftewel er lijkt sprake van transgeneratiele overdracht.

Een trajectmanager vertelt: *'Wij hebben heel veel cliënten die hier lopen, waarvan de ouders ex-clïënten zijn geweest, dus het is vaak ook wel van generatie op generatie.'*

4.3 Reden van (dreigende) dakloosheid

Belangrijkste punt in 4.3:

- Bij 74% van de jonge ouders lijkt hun zwangerschap of kind mee te spelen in hun aanmelding bij de BCT.

Reden van aanmelding bij BCT

Vanuit de BCT samenvattingen en beschikbare dossierinformatie is gekeken wat redenen zijn voor jonge ouders om zich aan te melden bij de BCT. Hierbij is een onderscheid gemaakt in redenen waarbij de zwangerschap of het hebben van een kind een rol lijkt te spelen en redenen waarbij dit niet het geval lijkt te zijn.

Bij de jonge ouders die op zoek zijn naar een eigen of stabiele plek (63%) lijkt het feit dat zij zwanger zijn of een kind hebben mee te spelen in hun reden van aanmelding. Bij het merendeel van de ouders (12) wordt in de samenvatting aangegeven dat zij op zoek zijn naar een 'eigen plek' om het leven met hun kind vorm te geven. Ouders waarbij dit beschreven wordt verkeren in onhoudbare woonsituaties of leven in een conflictsituatie met familieleden.

Man (21 jaar) + vrouw (19 jaar) :

Eerst woonden ze nog in bij de zus van de vrouw, maar die situatie leverden veel conflicten op. Nu wonen ze in bij de ouders van de man. Dit is ook een onwenselijke en onhoudbare situatie. Deze woning is klein, er moeten nu negen personen wonen en er zijn geen nutsvoorzieningen aanwezig. De situatie geeft veel spanningen.

Naast behoefte hebben aan een eigen plek zijn er ook ouders (5) die op zoek zijn naar een 'stabiele plek'. Dit zijn jonge ouders die op het moment van de BCT aanvraag zwerven van plek naar plek. Zij hebben geen vaste verblijfplaats en zijn op zoek naar een stabiele plek om van daaruit een eigen leven met hun kind op te bouwen.

Vrouw (20 jaar) :

Clïënt ervaart haar situatie als erg moeilijk en frustrerend omdat het wonen bij de verschillende ouders niet naar wens verloopt. Het is hun wens als gezin in een woonvoorziening te worden geplaatst en hier begeleid te worden.

Er zijn een paar ouders (3) die op zoek zijn naar een veilige plek en daarom is voor hen een aanvraag bij de BCT gedaan. Het is uit de samenvatting niet op te maken of een zwangerschap of kind mede een reden is voor aanmelding bij de BCT. Het gaat hier om drie jonge vrouwen, die aangemeld zijn bij de BCT omdat zij uit een gewelddadige relatie zijn weggegaan. Bij twee vrouwen was er sprake van een geweldadige relatie met hun ex-partner en één vrouw woont in een gewelddadige omgeving bij haar ex-schoonmoeder.

Er zijn zeven jonge ouders waarbij een zwangerschap of het hebben van een kind geen reden lijkt te zijn voor de BCT aanvraag. Bij deze jonge ouders was er sprake van een verbroken relatie (2), ontsnapping uit de prostitutie (2), een oplopende huurachterstand (1), inwonend zijn bij een ouder in een woonvoorziening (1) en zwervend zijn na detentie (1).

4.4 Huidige situatie van jonge ouders

In de dossiers van jonge ouders is gekeken wat hun motivatie was om een kind te krijgen en of zij een relatie hebben met de andere ouder van het kind. Ook is aanvullende informatie uit het KRIS gehaald met betrekking tot hun huidige situatie.

Belangrijke punten in 4.4:

- Het merendeel van de jonge ouders heeft geen relatie (meer) met de andere ouder van het (te verwachten) kind.
- 81% van de jonge ouders heeft psychosociale klachten.
- Jonge ouders hebben voornamelijk problemen op het gebied van huisvesting, financiën, psychische gezondheid, dagactiviteiten en sociaal functioneren.
- Voorgeschiedenis jonge ouders lijkt niet te verschillen van andere jongeren die zich in 2011 gemeld hebben bij de BCT.

Motivatie voor zwangerschap

In het merendeel van de dossiers is niet terug te vinden wat de motivatie was voor jonge ouders om zwanger te worden. Van vijf jongeren wordt duidelijk aangegeven dat de zwangerschap niet gepland was. Van twee vrouwen wordt aangegeven dat het krijgen van een kindje gewenst was. Opmerkelijk is dat deze vrouwen zich wel in een geweldadige liefdesrelatie bevonden. Bij twee vrouwen is beschreven dat de zwangerschap hen is overkomen, bij één van hen door een verkrachting.

Vrouw (19 jaar) :

De moeder van cliënte werd op 19 jarige leeftijd moeder. Met haar zuster verliep dat hetzelfde en nu blijkt dat cliënte ook zwanger is. Zij weet wie de vader is, maar wil geen contact met hem. Wel wil zij de baby en gedraagt zich nu al als 'moedertje' en ziet naar haar baby uit.

In de gesprekken met trajectmanagers komt naar voren dat bij veel meiden de zwangerschap niet gepland is. *'De meeste kinderen zijn niet gepland, dat durf ik wel te zeggen. In het begin merken wij als iemand zwanger is, hoe gestrest ze zijn en of haar vriendje wel bij haar blijft. De meeste stellen gaan ook wel uit elkaar.'*

Relatie van jonge ouders

Van de jonge ouders die een BCT aanvraag hebben gedaan zijn er tien jongeren met een relatie, hiervan zijn er zes jongeren een stelletje. Vier jongeren met een relatie hebben dus alleen een aanvraag gedaan.

Zeven jongeren (inclusief drie stelletjes) geven aan graag als gezin een leven op te willen bouwen.

Twaalf jongeren hebben op het moment van aanvraag geen relatie, bij drie van hen is er nog wel sprake van enige mate van contact met hun ex-partner over het kind.

Bij vijf jongeren is het onduidelijk of zij een relatie hebben. Het gaat hierbij om knipperlichtrelaties, relaties waarin sprake is van ruzie/manipulatie en relaties die door de BCT aanvrager gelabeld zijn als 'niet goed' of onduidelijk.

Vrouw (18 jaar) :

Clïente is zwanger en kan niet terugvallen op de vader van haar ongeboren kind.

Hun relatie bestaat op dit moment uit onduidelijkheden (onduidelijk of hij werkelijk de vader is) en elkaar manipuleren en ruzie maken. Gezien de problematiek van beiden en hun problemen onderling ligt er geen plan om samen de verantwoordelijkheden voor de zwangerschap en het aankomende kindje te nemen.

Schulden

Van 15 van de 27 jonge ouders (56%) is in het KRIS aangegeven dat zij problematische schulden hebben. In de totale groep jongeren is dit 63%.

Contact politie en/of justitie

In de afgelopen vijf jaar hebben veertien jonge ouders (52%) contact gehad met politie en/of justitie. In de totale groep jongeren is dit 60%.

Achterliggende problematiek

Bij 22 (81%) jonge ouders wordt in het KRIS gerapporteerd over psychosociale klachten. Van zeven (26%) jonge ouders is aangegeven dat zij psychiatrische problematiek hebben en daarnaast wordt in de samenvatting van elf jonge ouders (41%) aangegeven dat er vermoeden is van psychiatrische problematiek. Van zes (22%) jonge ouders is aangegeven dat zij een verstandelijke beperking hebben en bij twee jonge ouders is er sprake van een vermoeden.

In vergelijking met alle jongeren (n=131) komen psychosociale klachten ongeveer evenveel voor bij jonge ouders (81% versus 78%). Psychiatrische problematiek komt minder voor kijken naar de registraties in het KRIS (26% versus 54%). Vanuit de samenvattingen blijkt dat er bij 41% van de jonge ouders een vermoeden voor psychiatrische problematiek is en bij 25% van de totale groep jongeren. Als registraties en vermoedens bij elkaar opgeteld worden is er bij de jonge ouders sprake van 67% en bij de totale groep jongeren 79%. Hiermee komt psychiatrische problematiek minder voor bij jonge ouders, maar in beide groepen heeft wel het overgrote deel van de jongeren ermee te maken. Het percentage jongeren met een verstandelijke beperking is nagenoeg gelijk (22% jonge ouders versus 25% totale groep jongeren).

Zorgbehoeften

In tabel 12 staat beschreven op welke leefgebieden jonge ouders problemen hebben, zoals dit geregistreerd is in het KRIS.

Tabel 12: Op welk leefgebieden hebben jonge ouders problemen?

Leefgebieden	Percentage
Huisvesting	100%
Financiën	85%
Dagactiviteiten	60%
Sociaal functioneren	56%
Veiligheid	15%
Psychische problemen	67%
Verslaving	7%
Zelfverzorging	4%

Alle jonge ouders hebben een probleem op het gebied van huisvesting. Verder heeft het merendeel problemen met financiën, psychische gezondheid, dagactiviteiten en sociaal functioneren. Deze resultaten komen overeen met de problematische leefgebieden van de grote groep jongeren.

Jonge ouders in vergelijking met totale groep jongeren

Vanuit de resultaten uit hoofdstuk 3 en 4 kan geconcludeerd worden dat er geen grote verschillen zijn tussen de subgroep jonge ouders en de totale groep jongeren waarvoor in 2011 een BCT aanvraag is gedaan.

De sociaal demografische gegevens komen nagenoeg overeen. Over de jonge ouders zijn veel heftige levensgebeurtenissen bekend. Dit beeld komt ook naar voren vanuit de totale groep jongeren.

Van de jonge ouders heeft 52% hulpverlening gehad in hun jeugd. Dit is iets minder dan de 63% van de totale groep jongeren. Achterliggende problematiek zoals psychosociale klachten en een verstandelijke beperking komt tussen de beide groepen ongeveer evenveel voor. Het hebben of vermoeden op psychiatrische problematiek komt minder voor bij jonge ouders (67% en 79%, inclusief vermoeden), maar is in beide groepen hoog. Problemen op het gebied van huisvesting, financiën, psychische gezondheid, dagactiviteiten en sociaal functioneren zijn net als bij de totale groep jongeren de meest voorkomende problemen onder jonge ouders.

Een verschil is wel dat bij 74% van de jonge ouders het feit dat zij een kind hebben of krijgen een rol lijkt te spelen in hun aanmelding bij de BCT. Jonge ouders zijn op zoek naar een eigen, stabiele of veilige plek om het leven met hun kind vorm te gaan geven. Kijkend naar alle andere informatie over de jonge ouders lijkt hun geschiedenis niet anders te zijn als die van de totale groep jongeren. Het zou zo maar kunnen zijn dat als zij geen kind hadden (verwacht) zij ook bij de BCT terecht waren gekomen. In de gesprekken met trajectmanagers werd door hen allemaal bevestigd dat de jonge ouders qua levensloop geen andere groep zijn dan de grote groep zwerfjongeren. *'Jonge ouders zijn precies dezelfde groep als de grote groep zwerfjongeren. We zien ook deze groep om de haverklap zwanger worden.(...) Of dat ze elkaar ontmoeten en kinderen krijgen.'*

5 Aangrijpingspunten

Samen met Maatschappelijk Ontwikkeling is gekeken waar mogelijke aangrijpingspunten zijn voor beleid om (dreigende) dakloosheid bij jongeren te voorkomen. Deze mogelijke aangrijpingspunten zijn aan trajectmanagers voorgelegd en staan beschreven in paragraaf 5.1 t/m 5.4. In paragraaf 5.5 t/m 5.8 staan overige ideeën voor aangrijpingspunten vanuit dit onderzoek.

5.1 Samenwerking tussen buurtteams en Jeugdzorg

Buurteams in Utrecht

Sinds 2012 is er een proef gestart met buurtteams in de wijken Overvecht en Ondiep in Utrecht. Er zijn buurtteams voor volwassenen en gezinnen. De teams zijn gehuisvest in de buurt waar zij werken, zodat ze dichtbij en toegankelijk zijn voor de bewoners.

In de buurtteams werken professionals afkomstig van verschillende instellingen in de stad op het gebied van welzijn, zorg, inkomen en activering.

Binnen de teams zijn de belangrijkste vakgebieden en deskundigheden voor het begeleiden en activeren van mensen die het (tijdelijk) niet zelf redden aanwezig. De buurtteam-medewerkers bieden generalistische hulp waarbij alle problemen in samenhang worden benaderd.

Door de brede inzet van de buurtteam-medewerker heeft een gezin met zo min mogelijk hulpverleners te maken. Daarnaast wordt ook gekeken naar de mogelijkheden binnen het eigen netwerk van het gezin.

Op dit moment heeft de gemeente Utrecht het plan om de aankomende jaren de buurtteams Jeugd & Gezin fasegewijs uit te breiden totdat er stedelijke dekking is. (Gemeente Utrecht, 2013)

Uit dit onderzoek blijkt dat het merendeel van de groep (dreigend) dakloze jongeren in hun jeugd in aanraking is geweest met hulpverlening. Het ging hierbij vooral om hulp en voorzieningen die onder jeugdzorg vallen. Een aangrijpingspunt is dat jeugdzorg meer gaat samenwerken met het buurtteam. Zij kunnen gezamenlijk zorg verlenen aan het gezin en er kan meer continuïteit gegarandeerd worden. Als de gezinnen uit beeld raken bij jeugdzorg (al dan niet door afsluiting van de hulpverlening), dan is het buurtteam er nog om 'vinger aan de pols contact' te houden met dit gezin. Ook hebben de buurtteams meer zicht op broertjes en zusjes.

De trajectmanagers stonden in de gesprekken positief tegenover een (nauwere) samenwerking tussen het buurtteam en Jeugdzorg. Benadrukt werd dat het buurtteam mogelijk preventief iets kan betekenen voordat de problemen zich gaan opstapelen. Ook werd aangegeven dat goed onderzocht moet worden of er geen sprake moet zijn van (mede) specialistische zorg. Daarnaast kan een nauwere samenwerking tussen de buurtteams en jeugdzorg voorkomen dat jongeren uit beeld verdwijnen als zij de leeftijd van

achttien bereikt hebben. Een trajectmanager vertelt: *'We zien vaak dat jongeren verdwijnen na hun achttiende, omdat ze dan onder toezicht hebben gestaan, heel veel gedoe hebben gehad en die willen dan vrij zijn. Die verdwijnen een aantal jaren uit beeld en uiteindelijk duiken ze ergens weer op, omdat er dingen niet lukken. (...) Het duurt soms even voordat ze weer in beeld komen, uiteindelijk vaak met meer problemen.'* Dit wordt bevestigd in een onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut, waaruit blijkt dat het ontbreken van een adequaat hulpaanbod aan kwetsbare jongeren tussen de 18 en 23 jaar, als gevolg kan hebben dat deze jongeren vaak uit beeld raken bij de hulpverlening. Uiteindelijk komt een deel van deze jongeren weer in beeld maar dan met zwaardere problematiek. (Steketee et al., 2009) Aandachtspunten bij dit aangrijpingspunt zijn het feit dat de buurtteams nu per buurt werken. In dit onderzoek heeft ongeveer de helft van de jongeren een instabiele woonsituatie gehad in hun jeugd. Zoals een trajectmanager dit verwoordde: *'De buurtteams zijn lokaal en laagdrempelig georganiseerd, maar de leefwereld van mensen houdt zich niet aan hoe we het georganiseerd hebben.'* Daarnaast werd aangegeven dat veel jongeren negatieve associaties hebben bij Jeugdzorg. Een trajectmanager zegt hierover: *'Als je dit aan elkaar gaat verbinden, dan krijgt het buurtteam een valse start.'*

5.2 Samenwerking tussen buurtteams en jongerenwerk

Intensivering van de samenwerking tussen buurtteams en jongerenwerk kan een aangrijpingspunt zijn om (dreigende) dakloosheid te voorkomen.

Het jongerenwerk is op plekken waar jongeren komen, zoals de straat en buurthuizen, en kan daarom de jongeren signaleren waarmee het niet goed gaat. Als zij dit signaleren kunnen zij hierin samenwerken met het buurtteam, van de wijk waar de jongere woont en proberen grip te krijgen en hulpverlening aan te bieden aan de jongere. Een versteviging van de samenwerking tussen buurtteams en jongerenwerk kan ervoor zorgen dat jongeren eerder in beeld komen of dat zij 'uit zicht' raken en dat daarop actie wordt ondernomen.

Reacties van trajectmanagers op dit aangrijpingspunt zijn dat het jongerenwerk een eerste stap kan zijn om op een laagdrempelige manier contact te maken met jongeren. Nadeel is wel dat jongeren geen vaste plek hebben. Ook wordt opgemerkt dat er in Utrecht verschillende organisaties/teams zijn die zich met jongeren bezighouden. Een trajectmanager noemt de hulpverlening aan jongeren op dit moment *'versnipperd'*, omdat er verschillende organisaties en teams (bijvoorbeeld buurt-, JAT-, ZAT-teams) zijn waar jongeren hulpverlening kunnen krijgen.

5.3 Samenwerking tussen buurtteams en jeugdgezondheidszorg en scholen

Alle organisaties/instanties (zoals bijvoorbeeld jeugdgezondheidszorg en scholen) die bij de ontwikkeling van kinderen betrokken zijn moeten alert zijn op probleemsituaties in gezinnen en op signalen van kinderen dat het thuis niet goed gaat. Het is belangrijk dat zij hierin samenwerken en hierover naar elkaar communiceren, ook het buurtteam kan hierbij betrokken worden. Een trajectmanager reageerde op dit aangrijpingspunt met: *'Ik denk wel dat de gezinnen waar jongeren uit komen, gezinnen kunnen zijn die zorgmijgend zijn. Ze kunnen ook wel de schijn ophouden, ik hoop wel dat het buurtteam daar doorheen prikt.'* Ook werd aangegeven door een trajectmanager: *'Je moet*

er wel voor waken dat het buurtteam niet op alles afgestuurd wordt, dat ze niet troubleshooter worden, dat niet mensen gaan denken 'oh daar heb je hun weer'.'

5.4 Aanpak van grijs wonen

Uit het onderzoek blijkt dat er een aantal jongeren te maken hebben met het niet kunnen inschrijven op een woonadres in het Gba. Ook uit het veld komen geluiden dat dreigend dakloze jongeren te maken hebben met grijs wonen. Een aangrijpingspunt ter preventie van (dreigende) dakloosheid is het eenvoudiger te maken dat jongeren zich op een adres kunnen inschrijven waar zij tijdelijk verblijven, zodat zij recht hebben op sociale voorzieningen zoals een uitkering. Dit kan hen de nodige stabiliteit geven om te gaan werken aan andere leefgebieden, zoals opleiding en/of werk en kan bijvoorbeeld voorkomen dat zij (meer) schulden opbouwen. Een trajectmanager geeft aan dat grijs wonen makkelijker gemaakt kan worden, maar dat er dan wel voorwaarden aan gesteld kunnen worden, zoals bijvoorbeeld gaan werken of een opleiding volgen. Ook werd in de gesprekken aangegeven dat er in de periode dat iemand grijs woont wel intensief aan het werk gegaan moet worden om een definitieve oplossing te vinden. Een andere trajectmanager gaf als reactie op dit aangrijpingspunt: *'Waarom zouden we de opvang volproppen als jongeren een goede tijdelijke plek hebben als grijs-woner? Laten we bij de opvang ruimte vrijhouden voor mensen die echt in de opvang moeten verblijven.'*

Overigens is het makkelijker maken van grijs wonen niet voor alle jongeren die wisselende verblijfplaatsen hebben een oplossing. Voor de meerderheid van deze jongeren blijkt uit dit onderzoek dat de situatie waarin zij wonen onhoudbaar is.

5.5 Overkoepelende regie en afstemming

Meerdere trajectmanagers hebben aangegeven overkoepelende regie prettig te vinden om de hulpverlening aan dreigend (dakloze) jongeren af te stemmen en kennis en verantwoordelijkheid te delen. *'De Jeugdtafel gaf een duidelijk verhaal wat gebeurt er in Utrecht met zwerfjongeren, welke mogelijkheden zijn er en welke niet. Er is nu geen enkele plek waar we met elkaar kunnen bespreken wat gebeurt er nu met zwerfjongeren.'* Een concreet voorbeeld hiervan is hoe moeilijk het is om voor jonge moeders een begeleide woonplek te vinden. Een centraal overleg kan voorkomen dat je als hulpverlener langs allerlei instanties moet shoppen in de hoop dat daar op de kort termijn een woonplek is. Daarnaast is het ook afhankelijk van het netwerk van de hulpverlener. *'Het zou niet afhankelijk mogen zijn van of de hulpverlener toevallig ergens iemand kent.(...) Dan krijgen de meiden ook gelijke kansen.'*

5.6 Meer woon- en/of opvangplekken

Alle trajectmanagers hebben in de gesprekken aangegeven dat er een tekort is aan goede (betaalbare) woonplekken en/of opvangplekken voor (dreigend) dakloze jongeren. Want *'als er een vaste verblijfplaats is dan creëert dat stabiliteit om andere problemen aan te pakken'*. Het gaat om woonplekken voor (dreigend) dakloze jongeren in het algemeen, maar ook om specifieke doelgroepen zoals jongeren met een verstandelijke beperking en jonge ouders. Een trajectmanager zegt over lvb jongeren: *'Deze groep vraagt meer maatwerk, daarom moet je misschien wel een speciale opvang hebben voor dakloze jongeren met lvb problematiek.'* Daarnaast moeten er volgens de trajectmanagers meer opvangplekken komen voor jonge ouders, waar intensieve begeleiding wordt gegeven, zodat zij als gezin een goede start kunnen maken. *'Op het moment dat iemand zwanger is zorgen dat het de goede richting op gaat en dat er ook mogelijkheden zijn om wel een goede start te maken met het kindje.'* Een goede start voor een jong gezin kan mogelijk in de toekomst nieuwe probleemsituaties voorkomen en zo de transgenerationale overdracht een halt toe roepen.

Naast het tekort aan woon/opvang plekken wordt door een trajectmanager aangegeven dat individuele plekken voor kwetsbare jongeren soms beter zouden zijn. Door jongeren bij elkaar in een opvang te plaatsen kunnen zij elkaar negatief beïnvloeden. Een trajectmanager geeft aan: *'Je houdt daarmee ook wel bepaalde dingen in stand'*.

5.7 Terugvalbegeleiding

Uit dit onderzoek komt naar voren dat jongeren veel wisselen van woonplek en van soorten hulpverlening. Een trajectmanager geeft aan dat het belangrijk is om aandacht te besteden aan een warme overdracht en/of het geven van nazorg. Hiermee bouw je continuïteit in voor de jongere. *'Als je mensen los laat na een intensieve periode van begeleiding, dan is een normaal menselijk fenomeen 'terugval'. (...) Deze jongeren hebben geen gezond netwerk waar zij op kunnen terugvallen, daarom is het belangrijk als hulpverlener hier aandacht voor te hebben.'*

5.8 Preventie van zwangerschap

In dit onderzoek had 21% van de jongeren een kind of was zwanger. De verhalen van deze jongeren laten zien dat zij geen stabiliteit hebben rondom huisvesting, werk, opleiding en inkomen. Een trajectmanager vertelt: *'Als iemand achttien is en je hebt geen inkomen en er is ook amper een uitkering waar je recht op hebt, dan heb je ook helemaal geen mogelijkheid om iets op te bouwen met een kind. Waar moet je nou gaan wonen? Ze zijn wel jong zwanger, maar je kunt niks. Dat zal ook niet veranderen, dus je moet eigenlijk proberen dat ze wat later kinderen krijgen en voor die tijd stabiliteit creëren rondom werk en inkomen.'* Trajectmanagers geven aan dat er meer gesproken zou moeten worden over anticonceptie. *'Kennis van internet is anders als kennis over wat je moet doen om niet zwanger te worden.'* Daarnaast kan er ter preventie van jong zwanger worden gedacht worden aan het gratis laten zetten van spiraaltjes en gratis verstrekken van condooms.

6 Conclusie

Inzicht in de aard van de lokale groep zwerfjongeren biedt de beste aanknopingspunten voor lokaal beleid. Dit onderzoek brengt een groep van 131 dakloze en dreigend dakloze jongeren in beeld die zich in één jaar tijd meldde bij de Brede Centrale Toegang. In dit onderzoek is bijvoorbeeld gekeken naar de reden waarom zij bij de BCT terecht gekomen zijn en naar het voorkomen van risicofactoren voor dakloosheid in deze groep jongeren. Uit dit onderzoek blijkt dat het overgrote deel van de jongeren uit problematische gezinssituaties komt en te maken heeft gehad met wisselende woonplekken. Verschillende achterliggende problemen zijn bij de groep jongeren aanwezig. Zo heeft 25% een verstandelijke beperking, 77% psychosociale klachten en 54% psychiatrische problematiek. Meer dan de helft van de jongeren heeft geen daginvulling, bijna tweederde heeft problematische schulden en 60% heeft de afgelopen vijf jaar contact gehad met politie en/of justitie.

Geconcludeerd kan worden dat de jongeren die bij de BCT jeugdtafel aangemeld worden over het algemeen vallen onder de OGGz-doelgroep. Als er gekeken wordt naar de zwaarte en ernst van de problematiek van de jongeren, dan zijn deze jongeren bij de BCT jeugdtafel op de juiste plaats. In de notitie instroom (zwerf-)jongeren (Vleems & Van Bergen, 2011) staat beschreven dat er de afgelopen jaren bij de BCT weinig indicaties voor lichte problematiek zijn afgegeven, omdat aanvragen voor deze doelgroep niet zo vaak worden gedaan bij de BCT. Deze bevinding wordt bevestigd in dit huidige onderzoek.

Bijna de helft van de 131 jongeren (47%) is dreigend dakloos. Deze jongeren komen 'vroeg' in beeld en met een BCT aanvraag wordt geprobeerd dakloosheid te voorkomen, dit is één van de hoofd doelstellingen van het Stedelijk Kompas 2011 – 2014 (Van der Leer & Prins, 2011). Het is positief dat voor deze jongeren preventief een aanvraag gedaan wordt.

Het onderzoek brengt slechts een deel van de zwerfjongeren in Utrecht in beeld. Niet alle dakloze en dreigend dakloze jongeren komen bij de BCT terecht, bijvoorbeeld dakloze jongeren met lichte problematiek. En degenen die wel bij de BCT terecht komen, zwerven meestal eerst zo'n vier tot zes maanden voor aanmelding. In deze periode verblijven zij wisselend bij familie, vrienden en kennissen, in crisisopvang, nachtopvang of op straat.

Tot slot kan uitbreiding van de buurtteams Jeugd & Gezin in Utrecht helpen bij de preventie van risicofactoren voor dakloosheid bij jongeren. Samenwerkingsrelaties aangaan met onder andere Jeugdzorg, jongerenwerk, Jeugdgezondheidszorg en scholen is belangrijk om adequate hulpverlening en ondersteuning te geven aan gezinnen met problemen. In de organisatie hiervan moet rekening gehouden worden met de wisselende woonplekken van kinderen/jongeren en eventueel zorgmijndend gedrag van het gezin.

Literatuur

Bergen A van e.a. Zorg voor sociaal kwetsbaren. Themarapport volksgezondheidsmonitor Utrecht 2010. Utrecht: GGGD Utrecht, 2010.

Culhane D P, Metraux S, Byrne T. A prevention-centered approach to homelessness assistance: a paradigm shift? *Housing Policy Debate* (2011) 21: 2, 295 — 315.

Gemeente Utrecht (2013). *Kadernota Zorg voor Jeugd*. Opgehaald op 27 juni 2013 van: [http://www.utrecht.nl/images/DMO/SocialeStadinOntwikkeling/Documenten/ZorgvoorJeugd/Kadernota_Zorg_voor_Jeugd_\(juni_2013\).pdf](http://www.utrecht.nl/images/DMO/SocialeStadinOntwikkeling/Documenten/ZorgvoorJeugd/Kadernota_Zorg_voor_Jeugd_(juni_2013).pdf)

Heineke, D. Zwerfjongeren. Vraag, aanbod en beleid op een rij. Movisie, 2007.

Fransen N, Handel C van den. Zwerfjongeren in beeld. Literatuurstudie naar kennisontwikkeling over zwerfjongeren. Amsterdam: DSP-groep, 2011.

Groot N de, Rensen P. Combating Youth Homelessness. Thematic Report 2: Social exclusion and youth homelessness in Northern, Southern and Central Europe. Utrecht: Movisie, 2010.

Leer M van der, Prins W. Utrecht 100% thuis. Stedelijk kompas 2011– 2014. Utrecht: GG&GD Utrecht, 2011.

Leeuwen P van, Bergen A van, Deth A van. Leren van Groot-Brittannië – Aanbevelingen voor het lokaal zwerfjongerenbeleid. Utrecht: Movisie, 2011.

MacKenzie D, Chamberlain C. Homeless careerd: pathways in and out of homelessness. A report from the Counting The Homeless 2001 project, funded by all state and territory governments and the Salvation Army. Swinburne and RMIT Universities Australia, 2003.

Menezes F, Rodrigues V. Combating Social Exclusion among Young Homeless People. Thematic report 1: Trajectories into homelessness and reinsertion points. European Union, 2010.

Pillinger J. Homeless Pathways. Developing effective strategies to address pathways into, through and out of homelessness. Dublin: Focus Ireland, 2007.

Plantinga L, Vleems R, Bergen A van. OGGZ Veldmonitor Utrecht. Jaarrapport 2011. Stand van zaken uitvoering Plan van Aanpak Maatschappelijke Opvang in Utrecht. Utrecht: GG&GD Utrecht, 2012.

Randall G, Brown S. Prevention is Better Than Cure. Crisis. London: 1999.

Rouvoet, A. (2010). *Brief definitie Zwerfjongeren*. Den Haag: Ministerie Jeugd en Gezin.

Steketee M, Vandenbroucke M, Rijkschroeff R, Drost L, Braam H, Tierolf B. (Jeugd)zorg houdt niet op bij 18 jaar. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut, 2009.

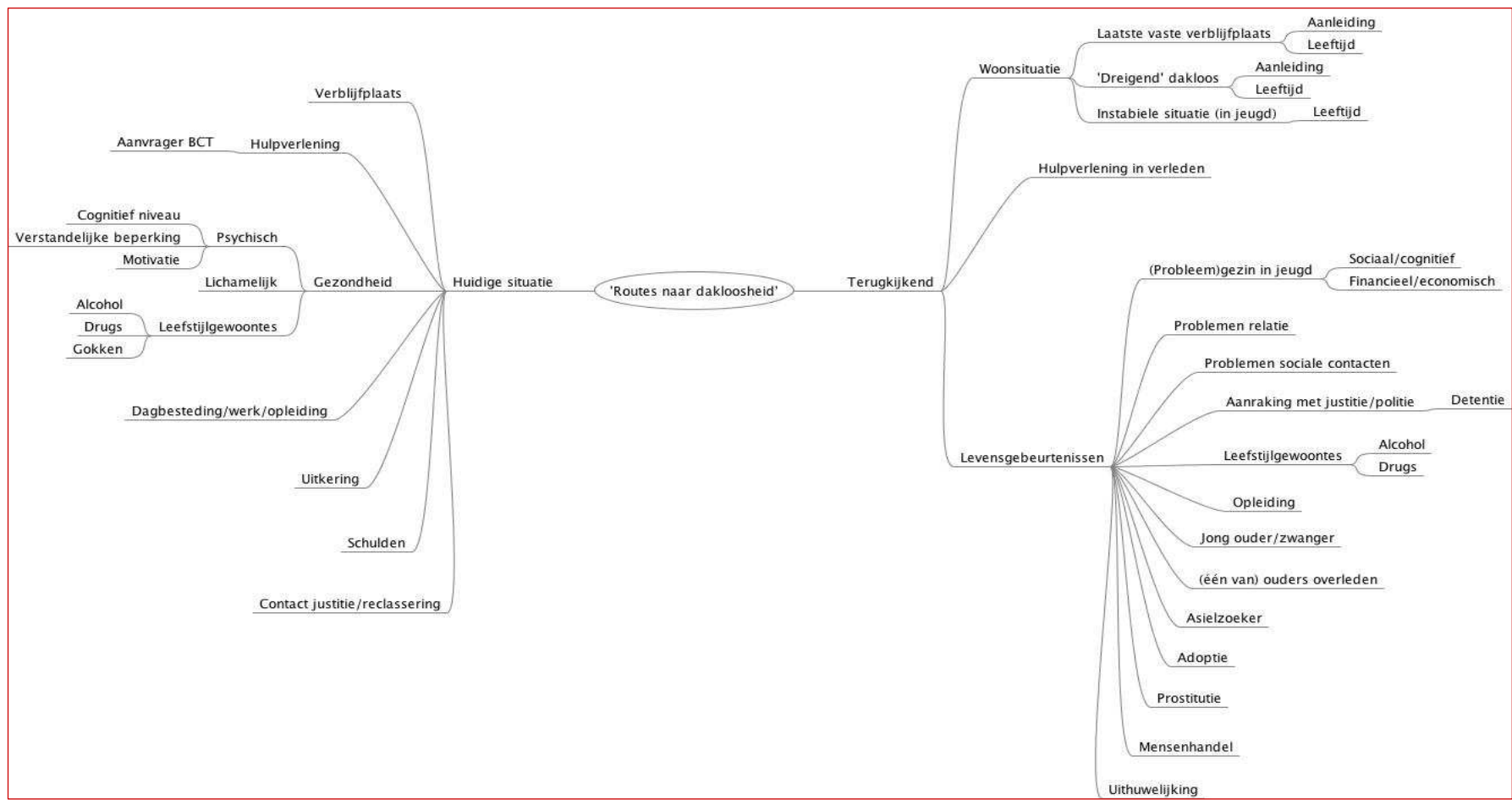
Verwey-Jonker Instituut. Kinderen in Tel Databoek 2012 – Kinderrechten als basis voor lokaal jeugdbeleid. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut, 2012.

Vleems R, Bergen A van. Notitie: Instroom (zwerf-)jongeren. Utrecht, Unit epidemiologie en Informatie, 2011.

Wit M de, Segeren M, Husen G van, Fransen N. Het voortraject van Amsterdamse zwerfjongeren. Risicofactoren en hulpverlening tijdens hun jeugd. Amsterdam: GGD Amsterdam, 2012.

Bijlage 1

Codeboom – Analyse van BCT samenvattingen

Bijlage 2

Geboorteland van (dreigend) dakloze jongeren

Tabel 2: Geboorteland van jongeren	
Geboorteland	Aantal
Europa	112
Duitsland	1
Griekenland	2
Joegoslavië	1
Kosovo	1
Nederland	104
Oostenrijk	1
Rusland	1
Spanje	1
Afrika	11
Ghana	1
Guinee	1
Marokko	4
Nigeria	1
Siërra Leone	2
Somalië	1
Sudan	1
Azië	4
Irak	2
Afghanistan	1
Indonesië	1
Noord Amerika	1
Verenigde staten	1
Zuid Amerika	3
Brazilië	1
Colombia	1
Suriname	1

GG&GD Utrecht

Uitgave

Gemeente Utrecht

GG&GD, Unit Epidemiologie en Informatie

Augustus 2013

Adresgegevens

Bezoekadres Kaatstraat 1, Utrecht

Postadres Postbus 2423, 3500 GK Utrecht

Telefoon 030 – 286 33 33

e-mail gggd@utrecht.nl

website www.utrecht.nl/gggd